

A vörös Leipnik álmából rázta föl, egészen közelről az arcába lihegte: — Gyere gyorsan! — rángatta, húzta magával. Kifutottak a körlebből, átbújtak a bokroktól rejtett lyukon a szögesdrót alatt, kikerülték a téglagyár mögötti mély árkokat, riadt békák ugrottak cuppanva vízbe a lépteik zajára. Átcsörtettek a sűrű gizzagon, bokrok levele surrant, az őszi fű csúszott talpuk alatt. Magaslakra értek, kitágult körülöttük az este. Hasra vágták magukat a domb tetején, s Leipnik szeme erőlködve nézett kelet felé a leszálló sötétbe. — Hallod?

Vági dobhártyájában dobolt a vér a futástól. Ahogy csendesült a szívdobogása, a tompuló lökések fátyola mögött eljutott fülebe egy tücsök cirpelése. Athatóan szólt valahol a fű között, békák esti zenéje kísérette. Fölfeslett az ég rongyos takarója, s felhők között villant ki alóla az esthajnali csillag.

— Hallod? — kérdezte izgatott lihegéssel Leipnik. — Hallod?

Vági hiába fülelt. — Semmit se hallok.

— Az ágyúk... Tisztán hallok az ágyúzást. Itt valahol a közelben...

Szél borzolta meg a bokrok levelét, összesúmlódó neszük megtörte a csendet. — Képzeldsz...

— Nem, nem / figyelts kétségbeesetten kelet felé Leipnik. — Tisztán hallottam az előbb... Ágyúzás. Nem látod a torkolattüzeket? Ott ni... Nem látod?

— Mondom, hogy képzeldsz. — Vági végigborzongott, hideg volt alatta a föld, szúrta nyakát az elszáradó fű. — Hagyd abba, mert belebolondulsz.

Leipnik könyörgő arccal fordult felé, olyan közel feküdtek egymáshoz, hogy látta szeméből kibukni a könnyet. — Biztos, hogy nem hallod?

— Biztos.

— Hát mikor érnek már ide?

— Ki tudja. Még messze vannak...

Sokáig csöndben feküdtek. Vági fűszálat rágott, és arra gondolt, milyen érdekes, azelőtt sose hallotta a tücsök hangját, mégis pontosan tudta, milyen lehet ez az esti cirpelés. Leipnik még erőtlenül hunyorgott rövidlátó szemével a sötétben, de már érezte, hogy minden hiába. Pedig előbb tisztán hallotta az ágyúzót...

Egyre hidegebb lett az este.

Olyan volt, mintha messze morajlana valami... — siránkozott Leipnik, magát vizsgálva. — Egészen biztos morajlott...

Vági fölállt, leverte magáról a fűmagokat. — Nagy marha vagy, ha ilyeneket fantáziálsz...

— Nem bírom már tovább... — mondta Leipnik —, nem bírom. Megszökök, vagy felakasztom magam...

— Hová szöknél? A halált nem kell keresni, úgyszólván megtalál.

Szólanul ballagtak vissza a téglagyárba, ahol a századuk beszállásolva volt. A közömbös természet esti hangjai kísérték útjukat, s elcsöndesedett mögöttük a tücsök hegedúje.

Nappal minden könnyebb... A végeérhetetlen menetelések, a por, mocok, az izmokat tépő trógerolás... ami rossz napvilágnál, sötétedéskor elviselhetetlenné válik. Az emberek álmukban nyögtek a kintól.

Egymás hegyén-hátán feküdt a század, a téglaszárítók alatt. Egymást melengették a testek. 126 munkaszolgálatos, különleges ipari szakértelemmel, Kovács János zászlós úr, falusi tanítóból lett századparancsnok, számvívó örmester, két tiszt-helyettes, négy közhonvéd, összesen 8 főnyi keret, hat puska, két pisztoly.

Vági beburkolódzott egy téglarakás árnyékába, és titokban zabált. Reggel óta várt az alkalomra. Sikerkült nagy darab gyümölcsöt organizálnia, lehetett vagy fél kiló. Jól eldugta, nehogy meglássák nála és osztoznia kelljen valakivel. Most végre ehette. Apróra összevágta, és óvatosan körülpislogva, a sapkájából kapkodta befelé. Közben a vörös Leipnik bolondériájára gondolt, és annyira sajnálta, hogy májdnem hagyott is neki valamennyit. Kellemes percek voltak, míg szétolvadt szájában a hadiszalonna, mert elég kényelmesen vackolta be magát a téglarakásba, nem volt hideg, aznap sikerült amerikáznia, s végül mert sohasem volt túlzottan ügyényes az étellel szemben. Egy zsidó ne legyen büszke — mondogatta azelőtt is gyakran. — Örüljön, hogy él. A szar élet is jobb, mint a hősi halál. A munkaszolgálaton aztán volt alkalma hasznát venni az életfilozófiájának.

A téglarakás túlsó oldalán énekelgetett a baritonista.

„En a téglagyárban lakom,

Téglaporos a kalapom...”

Nemcsak a kalapja... Azelőtt Európa-hírű hangja is téglaporos volt, hisz mindnyájan vályogot köptek. A rekedt hangszálakból csak előmászott a dal, nem szállt fölfelé, a felhők felé, visszahullott a földre, elkeveredett a horkolásban. A baritonistának mindegy volt, ő ugyanis befelé hallott, saját magának énekelt.

A magyar állam jóvoltából üdülök — gondolta Vági, és jólesően megropogtatta a csontjait. — Ezt a napot is megúsztam, kész üdülés.

Valaki nagyot nyögve fordult a másik oldalára. Mozdulata láncreakciót váltott ki, morogva, horkolva rándultak új helyzetbe az elernyed emberi testek. A baritonista megint énekelni kezdett.

„Három zsidó kiment a büргеlegelőre,
Meglátta a kormányzót fönt a levegőben...”

— Hé, — szólát át Vági — Színész!

— Mi van?

— Nem tud valami rendezet énekelni?

— Marha!

Vági vállat vont, és tovább evett. A baritonista fölállt, porolta a nadrágját, aztán előjött, és leült vele szemközt.

— Mit eszik?

— Semmi... kis gyümölcsíz...

— Én azelőtt híres nyenc voltam. Csupa olyat ettem, aminek még a nevét se hallotta.

— Ühüm — mondta Vági tele szájjal, mert egyszerre bekapta az egész maradékot. — Sose hittem volna, hogy a híres színészek ilyen hülyeségeket énekelnek.

— Én se hittem volna — nézett makacsul mozgó állkapcsára a baritonista —, nem hittem volna. De azt se hittem, hogy idejütök...

— Mázlista. Itt legalább enni adnak. Csak rosszabb helyen voltam még...

— Igaza van. Tiszta szerencse...

Vági gyomrát becsapta az édes gyümölcsíz. Jólesően elnyújtózott, és a hosszú hallgatás után csak félálomban hallotta a mondat másik felét.

— ...De azt beláthatná, hogy itt mégsem énekelhetem ugyanazt, mint a Magyar Királyi Operaházban.

A mondat végére már aludt is. Nem részvétlenségből aludt el, hanem, mert álmos volt.

— Igazodj! — kiabált a sor előtt századparancsnok úr, Kovács János. — Igazodj! Ne álljanak úgy, mintha beszartak volna. — Aztán megenyhült hangon tette hozzá: — Civil banda!

Sok fogamatja nem lehetett a szavának, tényleg civil banda volt. Ő is inkább rutinból ordított. Elsétált a sor előtt, csipőre tette a kezét. — Cipészek, lelépni!

Két vidéki bankigazgató és három főrézsvényes kilépett, és ment a cipész-műhely felé, hogy folytassák a megzavart álmot, azután az előző napi kártyapartit. Senki se fordult utánuk, ez hozzátartozott a reggeli ceremóniákhoz.

— Lépjén ki egy intelligens elem.

Nem mozdultak. Nagy tanítómester a tapasztalat. Sose szabad önként jelentkezni semmire. Abból csak baj lehet...

— Hé, maga! — intett a zászlós Váginak. — Lépjén ki! A többi... munkacsoportonként sorakozó! Oszolj!

Szétszéledtek, a keret kezdett kiabálni. — Kubikosok, hozzám!... Téglaszárítósok, sorakozó!

Vági rejtett vigyorral bandukolt a századparancsnok után. Alighanem megint megússza a melót. Tett már néhány apró szívességet a zászlósnak, mivel a pénzét régen elszedték, és be kellett vágódnia valahogy. Most is ilyesmiről lehet szó. Fő, hogy ne kelljen kivonulni... Átkozottul nehéz a csille...

— Szeretne kimenni a frontra? — fordult hirtelen hozzá a zászlós, és megállt.

Összekapta magát, és megpróbált katonásan válaszolni. — Jelenten alásan, nem.

— Ha a frontra zavarom, ott kicsinálják magát egykettőre. Világos?

— Igenis, világos.

— No jó, örülök, hogy ért engem. Fontos megbízást kap tőlem... De ha eljár a pofája... Érti... Ha egyetlen szót elárul... Vagy olyan hülye lesz, hogy lebukik..., akkor kivágom a frontra alknát szedni. Ez is világos?

Helyben vagyunk — örvendezett Vági, s alázatosan vigyorgott. — Ebből nem lesz meló... Talán holnap se... Esetleg egész héten... No, az sok... De ha három nap..., az is kész szerencse...

— Magának jó keresztény magyar ember képe van... Rendbe hozza magát, és bemegegy Pestre...

— Igenis, zászlós úr! — kiáltotta el boldogan magát.

— Ne itt szálljon föl a HÉV-re, hanem a Rómainál... Ha elkapják, engedély nélkül távozott... Visszahozzák, és én kiköttetem. Rendben van?

Vági elgondolkodva bólintott. Már kétszer is beszökött Pestre, de akkor a maga kedvéért kockáztatott...

— Ha pedig eljár a szája, én letagadom az egészet, maga pedig repül a frontra...

— Eszerint vagy kikötés, vagy front... Igazán biztató.

— Ne humorizáljon. Ha vigyáz, akkor nem bukik le. Vállalja?

— Tessék mondani... Hol itt az én seftem?

A zászlós meghökkenve nézett rá, aztán nagyot nevetett. — Tudtam, hogy maga az én emberem. Ne féljen, megtalálja a számítását. Keresse meg Klein Samut a Pannónia u. 17-ben. Kap tőle egy borítékot és hozza. Pénz lesz benne... Legyen eszénél... Ha elkapják, a pénz a magáé, rólam szó se eshet.

— De munkaszolgálatosnak nem lehet pénze...

— No, ez az — mosolygott jószágosan századparancsnok úr, Kovács János. — Ezért még külön is kiköttetem.

— Hálásan köszönöm. Hány óra jár ezért?

— Legyen nyugodt, belegebéd. No, vállalja?

Vági vakaródzott, pedig mindenre kész volt egy Pestre menésért. — Vissza is utasíthatom?

— Nem.

— Akkor természetesen vállalom.

A Körúton német motoros oszlop zúdult végig, önkéntelenül falhoz húzódott, mint azon a márciusi vasárnapon... Akkor szaladni kezdett. Nem is tudta hová, merre, mi elől, csak futott. A sarki rendőrök mellett német, géppisztolyos katonák a középületek előtt, cirkálnak a motorosok, idegenen recsegő vezényszavak, villamos sehol, az emberek hazasietnek a rádió mellé, az arcokon zavar és szégyenkezés... Egyre üresebbek az utcák. Ő rohant cáltalanul, míg be nem bukott egy kapualjba, hogy kifújja magát s elcsöndesedjen agyában a vészjelző tam-tam dobolása. Ez a rémület még sokáig kísérte, de mindent meg lehet szokni, meg szállást, életveszélyt, mindent. Most már nyugodt külsővel járta az utcát, tudván, hogy nem szabad föltűnést kelteni... A város jobb búvóhely a Balkonynál is, csak el kell vegyülni a tömegben...

Az ajtó résnyire nyílt ki.

— Klein Samut keresem.

— Mit akar?

— Muszjos vagyok. Kovács János zászlós úr küldött...

Adacsony, kövérkés öregember, kis szakállal, a házikabátja övét csomózza. — Nem ismerem... Ki maga?

— Vági Imre vagyok... — A Kovács zászlós úr századából.

— Várjon. — Az öregember gyanakvóan visszapillogva bement a szobába, és imakönyvvvel tért vissza: — Olvassa!

— Kérem szépen... Ez pontozatlan írás... Én neológ vagyok...

— Hát persze... gondolhattam volna... Szép kis zsidó... Egy Hágadát nem tud elolvasni...

— Viszont a maceszgombócot szeretem — mondta Vági, akinek mindenről enni-való jutott eszébe.

— No, jöjjön be...

A piszkos lépcsőház és rideg előszoba után meghökkenítő volt ez a lakás. Sokrészben intarziás bútorok, minden csillog az üvegtől és a tisztaságtól. Tömérdek váza, porcelán csecsebecsék, széles aranyrámában a képek. Az egyik falon könyv-állvány, rajta díszkiadású sorozatok. Földig érő függöny, tompa fény. Vági félt bepizskítani a fotel huzatát, inkább le se ült. Az öregember díszes dobozt tolt elé: — Gyűjtsen rá... Egyiptomi. — Majd a szemevillanását észrevéve, hozzátette: — Maga egy kiéhezett munkaszolgálatos...

— De milyen kiéhezett vagyok, kérem tisztelettel — hagyta rá, és átvillant rajta, hogy ha most nem eszik libatöpörtöt, akkor soha...

— Szegény... Szegény... — mondta az öregember, és szakálla egyszerre rezgett a hangjával —, szegény úzott kis zsidó... Mért nem ül már le?

— Félek, hogy odaragadok.

— Sómá Jiszroél! Előbb is észrevehettem volna, milyen állapotban van... Nincs kedve megfürödni?

A fürdőszoba fehér csempéi valkították. Prúszkölve tört ki a tusból a meleg víz. Hideg, meleg, hideg, meleg, a lefolyó nyelte a köpört, a szappanhabot. A téglagyárban volt ugyan zuhany, de az esti fáradtság meg a hosszú sorban állás..., legjobb olyankor ledöglölni, mert kell másnapra is erő. Csak tetű ne legyen, a

többi nem fontos... Itt meg kigyótus... Csípi a szappan a bőrét... Egyesek maaponta megfürödnek, sőt többször is... Mindenféle kenőcsök illata..., hideg víz, meleg víz, jó szagok.

Magára rántotta a házigazda fürdőköpenyét, minden lépésnél kivillant a térde alóla. A szobában már megterítve állt a kisasztal, rajta porcelánok, ezüstvilla, jókora darab sült húсок, vaj, kenyér, szalámi, tojás, tea, és isten tudja mi minden. Vági behunyta szemét: tőpörtő, gondolta, tőpörtő, és leszédült a székre.

— Egyen csak. — Klein Samu teljesen belesüppedt a fotelba, körülfogta az egyiptomi cigaretta illatos füstje. — Egyen csak. Mi volt maga azelőtt?

— Nyomdász. Szedő... — nyögte Vági, s nézte az asztalt. — És magának mi a foglalkozása

— Én gazdag vagyok, minek nekem foglalkozás — sóhajtott az öregember, aztán mintegy mentegetőzve tette hozzá: — már a nagyszüleim felkínlódták magukat a nyomorúságból.

Nem sietek az evéssel. Csak lassan, alaposan. Előbb a tojás... Vagy a szalámi... A sültet végére hagyom..., a kenyér is csodálatosan fehér, foszlik a béle... Egy falatot se hagyok. Csak most az egyszer legyen erőm... Csak ezt bírjam mind megenni... Megegyem a tányért, az asztalt... Semmit se hagyok...

— Elnézem magát... Milyen éhes... Nekem elég ebédre egy tojás... Szinte semmi se kell már... Mit tudja azt maga, milyen érzés gazdagnak lenni. Nem mondom, azelőtt még csak valahogy... De a mai időkben... Egyre arra kérem az istent, sújtsen le rám, a bal kezével... Én osztozni akarok a mártírumban. Nem jártam templomba, nem szenteltem meg a szombatot... Most gazdagsággal ver meg a mindenható... Míg a hitorszosaim, a fiam szenvednek, éheznek, pusztulnak, addig nekem egyre több és több lesz a pénzem... A házaimat elkerüli a bomba... A vállalataim sose mentek ilyen ragyogóan. És dől és dől hozzám a pénz... A háború a seftem. Érti ezt? Nem én akarom... Nekem nem kell... A kerekék forognak, és ömlik a pénz... Az ujjamat sem mozdítom érte, és egyre több lesz... Egyszer betemet, és megfulladok alatta... Meg tud nekem bocsátani?

— Persze — mondta Vági teleshájjal —, persze.

— Míg maga mocskos és éheznek, én meg se mozdítom a kezem, és egyre gazdagodom. Én szenvedni akarok, akár a többiek... Én részt kérek a mártírumból... Azelőtt eszembe se jutott, mennyi szegény zsidó van, most beleőrülök a bűntudatba... Segíteni akarok magán meg a többi szerencsétlenül... Az én fiamat is elvitték... De mit tegyek... Részt kérek a sorsukból, és engem senki se bánt... Ez rémes, hogy senki se bánt. A múltkor is... Tárgyalnom kellett a németekkel... Elképzelheti, mennyire gyűlölöm őket... Bár ezek roppant korrekta úriemberek voltak, ugye az üzlet, az üzlet. Más az üzlet, és más a politika... Ettől én meg gyűlölhetem is őket. Rajtuk is keresem, meg se merem mondani, mennyit. Meg tudja érteni az én helyzetemet?

— Hogyne — bólogatott Vági. — Látom, nem kóser. Igaza is van. Imádom a sertéssültet.

Azok a disznóvágások gyerekkorában. Kora reggel szörnyű visítás..., ki az ágyból..., hó csikorog a lába alatt... Hörög még, csordul a vére, villan a pörzsoló, láng szalad végig a sörtén, pirul a füle, a farka..., kibomlik az állat, vércsik fut a hasában..., szabad szaladni görnyedve a sonka súlya alatt... Abalé fő zaborogva, föl-fölveti a fejhúst, májat halásznak neki, és bort ihat a szájról szájra járó pohárból... Jól fizetett, mondja este az apja, jól fizetett...

Klein Samu ült a fotelban, és nézte, hogy tűnik el a tojás, a szalámi, kenyér, hús, tea, vaj, ürül a tányér. A finom cigaretta füstje körülfogta. Jól ápolt szakállá rezgett az álla alatt.

— Mindent megtennék maguként. Barátaim vannak a században, rajtam keresztül pénzelik a keretet, a századparancsnokát, sőt meg se szabad mondanom, hogy kit még. Sose féljen. Ha baj készülődik, maguk fölkerelkednek és nyugalmas helyre kerülnek. Csak dolgozzanak szorgalmasan. Ez hazafias kötelesség... Mostanáig postán küldtem a pénzt, a zászlós úr nejének, de hát a faluban ez már nagyon veszélyes... Micsoda idők..., a postában sem bízhat az ember... Nincs levéltitok, semmi se szent már. Remélem, jóllakott. Konyakot, feketét?

— Csak még egy kicsit ne ébredjek föl — gondolta Vági —, csak addig ne, amíg a konyakot megiszom...

— Kérek — mondta —, mind a kettőt.

Majdnem aludt a fotelban az italtól. Megtelt a hasa, bódultan hajtotta hátra fejét, térde kivillant a rövid, bő fürdőköpeny ráncai közt.

— Nézze, itt a boríték. El ne vessítse! Ha pedig lebukik, hallgasson, akár a sár. Magán nem segít, de sok embert bajba sodorhat, ha beszél. Nincs szüksége rendes ruhára?

— Nohát! — mondta a zászlós. — Látja, ezt szeretem! Ilyen jó ruhában akármikor belőghat.

— Kicsit rövid a szára — szerénykedett Vági, végignézve magán. — Itt a boríték.

— Nagyon jó. Semmi se történt?

Vági szájában összefutott a nyál. — A konyaktól kicsit megszedültem, de hamar elmúlt.

— Nagy csibész maga. Itt van húsz pengő, holnap, holnapután jelentkezik gyengélkedőre, hogy elmúljon a szédülése.

— Zászlós úr kérem, nem bolond ez a Klein Samu?

A századparancsnok zsebre vágta a pénzt. — Magának lenne félannyi esze...

Búgó hullámokban egyre jöttek a gépek. Óbudán és Csillaghegy körül szaporán ugattak a Pestet védő légvédelmi útegek. Csaholásuk sokszorosan visszaverődött, míg elnyelte az erdő. Fényszórók egyenes sugara pásztázta az eget, tévelygett a sugár, repülők fémteste villant, hatalmas keresztet rajzolt égre a fény, tompán mordultak a bombák.

— Csak gyertek — suttogta lázasan csillogó szemmel a vörös Leipnik —, csak gyertek.

Háton feküdtek, a téglarakások között. Volt ugyan óvóhely, de onnan kitiltották őket. Káposztát tároltak benne a konyhának, és egy riadókor mind kizabálták belőle a torzsát. Azóta tájára sē mehettek. Minek is... Ócska vacak, a legkisebb bombától beszakadna. Akkor már jobb kint az ég alatt, ott gyorsabb a halál. De nem támadták őket... Túl kicsi célpont. Inkább a környező hegyeket venték, ahol a légvédelem kutyaí ugattak.

— Mennyi repülőgép — csodálkozott Vági —, sose hāttem volna, hogy ennyi van a világon.

— Ezerszer ennyi, tízezerszer ennyi. Csak jöjjenek, szórják egész nap...

Távoli sívítások, kis csend, a végén a robbanás fölkiáltójele. Késve utána rezdül a föld. Becsapódás villanó fénye, újra sívítás, egybemosódó moraj. A hegyek tetején szaporán lüktet a torkolattűz...

— Ez bead nekik, bead nekik... Nézd, amott is ég valami...

— Csak ide ne pottyantsanak véletlenül — nézett Vági aggodalmaskodóan az égre.

— Sose félj! Amelyik füttyül, az nem bánt. Látod?! Az az üteg elhallgatott... Bekapták, isten bízony bekapták.

Mély bögésű, alacsonyan szálló gépek dübörögtek fölöttük, Óbuda felé. — Odanézz — mondta Vági. Sztálin-gyertyát szórtak, elhalványult a fényszóró égre-iró sugara. Reszketve imbolygott a sok vakító fényforrás az ejtőernyőkön, óriásira növelte a tárgyak tört árnyékát a fehér fény. Zúdultak a bombázórajok, éjszakai bogarak a lámpa világa körül, tompa dübörgés.

— Ez az, ez kell nekik. — Leipnik, akár a gyerek, tenyerét összeütötte örömjében. — Most bekapják a disznók. Bekapják.

Óbudán lángcsóva szaladt az égre. Aztán meglódułt a föld, fültépő reccsenés, emberek estek halomba, dőlt a téglá, s egy csajka csörömpölő vitustáncba kezdett. Füst és korom, fōlvillanó színek, a megrendült világban csak lassan állt helyre a dolgok megszokott rendje.

Vági fölült, megrázta fejét, hogy ne csöngjön annyira a füle, leszórta magáról a port. — A gáztartály ment telibe... Marha nagy bomba lehetett. Hát neked mi bajod van?

Leipnik ült a lezúdult tégladarabok közt, sánt, poros arcán csfkot húztak a könnyek.

— Mi bajod van?

— Nem látod? Sztétverük Budapestet...

Távolodó zajjal búgtak a gépek.

— Gyerünk, emberek, gyerünk! — A munkavezető fel-le sétált a sínek mellett, és kiabált. Úgyesen csinálták ezt meg, az akkordmunkások fizetése a musszosok munkájától függött. Nem volt megállás. Vági nekifeszülve tolt a csillét, a lehulló sáros agyagon megmegcsúszott támaszt kereső talpa. Vállal, mellel toltá, míg nekilódułt, aztán könnyebben szaladt az enyhe lejtőn. Ennek legalább emberi ésszel föl lehetett fogni az értelmét, agyagbánya, anyagmozgatás, téglaszáritó, legfőljebb az volt érthetetlen, minek ehhez különleges ipari szakértelem. A téglá kellett, a téglagyár hadiüzem. De azelőtt... Térdig vízben állva, lapáttal próbálták átmenni a talajvizet egy csatonna töltésén, mert vödör kevés volt, s ezer munkaszolgálatos is olcsóbb, mint egyetlen szivattyú. A vízfodrozáshoz képest könnyű a csillettolás. Igen, ha le nem ugrik a kikopott ócska vasakról a csille. Mert ha kiugrik, akkor öten se bírnak vele, izmuk szakad a szőnyű emelésben. És sietni

kell, mert nyomában ott a másik, ha összeütődnek, az is kiugrik, jön a munkavezető, ordít, mi lesz már, jön a harmadik is, a megyedik, a keret összecsapja a kártyát, lötyög vállukon a puska, izzadtság csíkjai kúsznak, viszket a megfeszült emberek háta, nyaka, só festi az inget, nyögve feszülnek a pajszer nyelére, fönn van a sinen, s újra lezökken... Gyerünk, gyerünk, a kemence vár az agyagra, mi ez itt, szabotázs, ha azonnal nem indul a csille, este egy falatot se kapnak zabálni..., hó, rukk, emeld meg...

Most nincs baj, a csille gurul, Vági óvatosan még fékezi is. Kell az erő... nem szabad elpazarolni. Kiabálás a háta mögött, telt bariton, az énekes bömböl, ahogy csak kifér a torkán: — Vigyázz, odalapít! Elszabadult!

Hátul kattognak a lejtőn a kerekék. Alig maradt ideje félreugorni. Tompán összecsapódnak, mind a két csille kiugrik, Vági dühében fölkap egy téglát, ölni szeretne, az énekes elvörösödve roham, belevágni az arcába, abba a ronda, ühegő pófájába, de a mozdulat félúton áll meg...

— Ne haragudjon — lihegi a színész.

— Gyerünk, emberek, gyerünk! — kiabál a munkavezető, s ők egyszerre nyúlnak a pajszer után...

Klein Samu védenőceinek sorsa a századparancsnok kezében volt, a századparancsnok házragyújtó reményei Klein Samu pénztárcájában, Vági pedig függött a két pillér között. Klein Samu félt a századparancsnoktól, a zászlós a pénzembertől, Vági mind a kettőtől, s mindketten féltek Vágitól. Még számtalan szálon függtek mind a hárman a világtól, s számtalan félelem tartotta össze az életüket.

A zászlós jóvoltából Vági segíthetett a század gazdasági ügyeinek intézésében, és hallgathatta a számvívó őrmester vég nélküli eszme-futtatásait. Az őrmester sokat adott arra, hogy külseje megegyezzen a marcona hadfiról széltében-hosszában elterjelt képzzel, valójában azonban soha sem tudott elszakadni eredeti hivatásától. A kínosan ápoltt, hatalmas bajusz mögött megmaradt telekkönyvi hivatalnoknak. — A keservit neki... — mondta a marcona hadfi, de a hivatalnok rögtön hozzátette: — Már megbocsásson. Ez az egész munkaszolgálat zavaros dolog. Itt van mondjuk a ruha. Honvédek maguk? Nem honvédek ugyebár. Tehát az egyenruha nem dukál. De nem is civilek, ez mégis valamiféle katonai alakulat. Akkor meg nem járhatnak civilben. A civilruha rontja a fegyelmet, segíti a szökést. Hát hol itt a megoldás?

— Ezt kérdem én is, őrmester úr — bólogatott Vági jámbor képpel —, hol a megoldás?

— Viselhetnének valamiféle megkülönböztető jelzést, például karszalagot. Eleinte viseltek is nemzetiszínűt. De most az az ábra, hogy maguk az állam ellenségei. Ha az állam ellenségei, nem járhatnak nemzetiszínekkel. A sárga csillag nem jó, mert azt a civilek hordják. Akkor jött a sárga karszalag. Ez ellen a szövetségeseink tiltakoztak, mert náluk is rendszeresítve van. Tiszta zűrzavar. Megsúgok én magának egy tüköt, Vági, még a kormányzó úr őfőméltósága se tudja, mit lehetne csinálni. Hát így állunk. Tiszta zűrzavar. Nem is lesz itt rend, míg ezt meg nem oldja valaki. Mert ugye az egyenruha nem jó. A civilruha megint nem jó. Félig egyenruha, félig civilruha, ez megint nem jó. Most már mi a jó? Hogy tartson itt fegyelmet az ember?

— Legjobb lenne hazamenni — vélte Vági —, bár a világ mindenütt egyforma, a szegény itt is dolgozik, a gazdag meg itt se. Legföljebb egyformán vagyunk mindnyájan rabok.

— Ez az, hogy mindnyájan rabok vagyunk. Maga se szökhet meg tőlem — hajolt közel hozzá az őrmester —, de én se szökhetek meg maguktól. Érti ezt?

— Nem — vallotta be Vági őszintén. — Nem értem.

A musszos számára az idő elvesztette Janus-képét. Nincs múlt idő és nincs jövő idő, csak jelen idő van, mert el kell felejtetni a múltat, és nem lehet tervezni a jövőt. Aki így él, a moccanatlan időben, az kívül él az időn, mert az idő maga a mozgás. Az időtlen lét pedig pusztá fikció. Ennél a halálraítéltnak is jobb a kivégzés előtt, mert legalább tudja a bűnét, vagy azt, hogy ártatlanul pusztul el. De itt se vád, se védelem, se ítélet, se indok, csak bizonytalan létezés. Minden kínzásnál rettenetesebb a hét napjainak egymásutánja, az egymást követő huszonnégy órák naptári rendje, hogy minden hétfőre kedd következik.

— De szépet álmotam — sóhajtott nyújtózkodva a bicegő bádgos —, kár volt fölébredni..., nagyon kár...

— Nem vagyunk kíváncsiak az álmaira — torkolta le Hetényi, a vidéki rőfös, aki cukorbajára való tekintettel potom ötszáz pengőért szerzett be különleges ipari szakértelmet. — Inkább igyekezne..., el fog kélni a sorakozórol.

— Hát aztán... Nem a maga baja. Különben is... Esett már maga le a templom tetejéről? Ugye nem... Na látja, akkor ne dumáljon nekem.

— Mesélje csak el, mit álmódott — nyálazta Vági nagy buzgalommal a cipője fűzője végét. — Mesélje csak. Az álom nagyon fontos dolog. Egyesek jósolni tudnak belőle.

— Marhaság! — fröccsent a rőfösből a méreg, mert már kora reggel se volt képes elviselni a többi ember közellétét.

A bádogos felé se nézett. — Álmomban hegyes vidéken, fák között táboroztunk. Út sehol, ór sehol, csak a fák. Mindenki szökhett, amerre látott.

— Nem rossz... — csettintett Vági. — Nem rossz. Mindenütt jó, csak ne legyen kerítés. Szerintem minden bajnak a kerítés az oka...

— Én is elszöktem... Mentem a fák közt... Mindenféle sziklafalak... Csak úgy sétáltam, érdekes, megfigyeltem, hogy álmomban sohasem bicegek. Pedig idestova tíz éve, hogy eltűnöm a lábam. Mikor fogok álmomban is bicegni?

— Az álom nem marhaság. — Vági a tetőfedő és az embergyűlölő rőfös között fitogtatni akarta műveltségét. — Olvastam róla egy tudományos könyvet is németül, sajnos, a címét már elfelejtettem.

— Fiúk! Káposztaleves van reggelire! — kurjant a hátuk mögött egy örvendező hang.

— Úgyis megszökök egyszer — mondta a bádogos.

Hetényi tehetetlen gyűlölettel meredt rá: — Hová szökne, könyörgöm? Hová? Iratok nélkül, pénz nélkül, csupa ellenség között. Hová szökne?

— Mit dühöng? — békítette Vági. — Magát nem hívta. Különben is..., álmódni még szabad...

A kemence szája forróságot ásitott. Szaladni kellett a talicskával. A nyers téglá nehéz, muszáj volt tanulni a talicskadöntés forszát. — Minden attól függ, hol van a súlypont — oktatta Leipniket Vági, de hiába. A vörös Leipnik a lelkét is kilihogte. Hajtotta magát, mert a kétbalkézes ember mindig azt hiszi, hogy az igyekezettel jóvá teheti valamit... Mégis rákaptak. Az előmunkás szüntelenül szentesített rá, annak jól jött a szórakozás. — Mozogjon, maga lángoló fejű, mozogjon... Ez nem zsinagóga... Na, mi lesz már? Emelje meg azt a talicskát, ne dögöljön rá, az istenit a meggömbült derekának..., gyerünk, gyerünk, mert a sziesztát levonják a bérből... — Ezt nagyon jó viccnek találta, ezért elmondta napjában többször is. — A sziesztát levonják a bérből. Szedje a lábát.

Nem volt rossz ember, mikor Leipnik nem bírta tovább, s lerogyott a porba, hagyta fekvődni. Néha egy-egy bagót is dobott neki. Csak mikor újra megindult szédelegve, akkor kezdte előlről a heccet: — Gyerünk, gyerünk maga lángoló fejű..., ez nem zsinagóga.

Leipnik félelemből törte magát, a többi megszokásból. Legtöbbjük iparos volt, hozzászoktak a kézi dologhoz. Itt csak folytatták, amit otthon abbahagytak velük. Még a cél is ugyanaz, magukért, a családért. Hűsz az adót a munka róhatja le. Munkaszolgálat, tehát itt dolgozni kell, aki dolgozik, annak ebéd jár, annak jut hely az ég alatt, este lefekhet, másnap megint csak jár a leves. Amíg dolgozik az ember, addig hasznos tényező, addig aligha ütik agyon. Háttha fölírják kinek-kinek érdeme szerint, és a végzett munka nyomán jár a szabadság... Minden hadüzem, kell nagyon a téglá, jobb az agyagban is, mint az aknamezőn...

Vágán persze nem fogott az ilyen okoskodás, a jól fizetett szakmunkás fejlődési göggel nézi le a trógerolást. Egyébként se kedvelte az életet túlbonyolító elméleteket. Lógott, ahol csak tudott. Nem szabotált, eszébe se jutott, hogy a többiek szorgalma végtére is kiszolgálja a háborút, segíti az ellenséget, csak azt tudta, hogy meg kell őriznie ujjainak hajlékonyságát, tapintásának finomságát, szóval azt a kézügyességet, ami nélkülül a kormányzó úr elboldogulhat valahogy, a szedő csak éhen halhat. Ehhez tartotta magát.

— Elvitték őket..., elvitték... — ténfergett szeméit papírlapra meresztve a hatalmas termetű musszos, aki az első sorban szokott menetelni a jobb szélen. Vági ismerte régről, centerhalf volt a gyári csapatban. Slajmi, Slajmi, követelték a szurkolók, és ő előrefutott a tizenhatosra, és híres szabadrúgása besüvített a hálóba. — Elvitték őket..., nem értem...

Köréfutottak.

— Leveled van?

— Slajmi levelet kapott...

— Honnan van leveled?

— Elvitték őket — mondta zavaros szemmel a centerhalf. — Értitek ezt?

— Postán jött? — kérdezte Hetényi, aki már hónapok óta semmit se tudott az otthoniakról.

— Postán... — dühöngött valaki. — Ez a hülye gyógyfürdőben érzi magát...

Vági kikapta a tépett, koszos papírt a futballista kezéből, és olvasni kezdte. Fölnézett, látta, hogy a többiek teste megfeszül a várakozástól. Hangosan kezdte betűzni:

„Drágám! Kevés a papír és az idő. Elhurcoltak bennünket, Wienerneustadtban vagyunk. Apádat máshová vitték, róla semmit se tudok. Élünk, csak meg kell dolgozni érte. Ágika nem éhezik, nézd, ez itt a piszkos ujja nyoma. Csokolja apukát. Szegénykénk jó, mint az angyal. Tehervagonban jöttünk, az út rettenetes, vizünk se volt, a csendőrök, akár az állatok. Most már valamivel könnyebb. Itt mindennap van légitámadás, nem tudtam, hogy ez ilyen borzalmas. Vigyázz magadra, te erős vagy, nekem a gyerek miatt mindent ki kell bírni. Nem tudom, mi lesz velünk, de te ne aggódj, tudok dolgozni, és mindenre kész vagyok a gyerekekért. Drágám, el se búcsúztunk egymástól, lehet, hogy nem látlak többet, mindent köszönök, esténként a lányoddal imádkozunk érted, de én már tudom, hogy nincs isten fölöttünk. Te csak vigyázz magadra, ha találkozunk, elmondom, mennyire szeretlek. Az nem lehet, hogy többet ne lássalak, nekünk mindent ki kell bírni egymásért meg a gyerekekért. Vigyázz magadra...”

— Tovább — dörmögött valaki hátul.

Vági leeresztette a papírt. — Nincs tovább. Vége.

A futballista kikapta kezéből a levelet, és begyúrta a zsebébe. Véreres szemével elnézett a fejük felett. — Hát értitek ezt? Kinek ártottak, mondjátok, kinek ártottak?

Nem akaródzott válaszolni. Mindnyájan hagytak otthon valakit.

Levél..., tévelygő, gyűrött, ázott kis papírdarabok. Életjel..., szakadt papírdarabok a szél szárnyára bízva..., az egymást kereső lelkek kószá üzenetei..., szakadt levéldarab a felhő, üzenetek súlyos terhével..., szélbe szórt szavak..., ázott papírdarabok úsznak az ég alatt..., ismeretlen hullámhosszú rádióadó küldi, egyre küldi jeleit a kozmoszba..., megvagyok..., élek... Hol vagy..., hol vagy..., mi van veled..., mi lesz veled..., mi lesz velünk... Örült adók üzenetei, mind más hullámhosszon üzen, száll az üzenet, és sohasem érkezik rá a válasz... Minden ember külön rádióadó, nincs két azonos hullámhosszú adás..., csak a csillagok közti tér telik meg a felelő, egymást kereső vészjelekkel.

— Legalább tudsz róluk valamit — mondta Vági —, és a többiek rábólintották az igent.

— Most eldőlnek a dolgok, erre vagy arra — vélte Klein Samu az egyiptomi cigaretta füstje mögött —, a fegyverszünet nagy pofon a kamerádoknak.

— Miféle fegyverszünet? — csodálkozott Vági, és várta a találásztalkát.

— Ember! Hol él maga? Nem hallgat rádiót? Nem tudja, hogy a kormányzó fegyverszünetet kért?

Vági a meglepetéstől szóhoz sem jutott. — Csak most mondja! — nyögte ki végül. — Hisz ez óriási!

Klein Samu magabiztosan mosolygott. — Vártam én ezt... A németek ezt a háborút is elvesztették. Végül csak fölülkerekedik az államférfiúi bölcsesség és felelősségtudat. A szakadék szélén álltunk meg, barátom, a szakadék szélén.

— Akkor most béke lesz? — kérdezte Vági, s fejét féloldalra hajtva összehúzta a szemöldökét: — Jó ez nekünk?

Klein Samu az italszekrényhez ment, rendben sorakoztak az üvegek, kivett egyet, és töltött magának. Vági vele nyelt, mikor megitta. — Ki tudja. Fő, hogy a németek kivonuljanak innen.

— És kivonulnak?

— Reméljük, tiszteletben tartják Magyarország szuverenitását..., ha még van ilyen... Vagy az ördög tudja mit..., fő, hogy eltűnjenek..., nélkülük majd meg kell alkudnunk az angolokkal. Hiába is beszélnek nekem Amerikáról, az európai politika mindig az angolok ügye volt...

— Á — húzta el a száját csalódottan Vági, — csak nem képzeled, hogy a németek kimennek innen? Ennyire a lovastengerész se lehet naiv... Maga meg üzletember létére nem számol a körülményekkel... Álmodozik...

Klein Samu megint ivott, s mire visszafordult, eltűnt arcáról a jóindulatúan fontoskodó mosoly. Dühösen meredt Vágira, szakálla rángatózott a visszafojtott idegességtől: — Maga beszél nekem? Maga? Álmodozom? No jó, tudja meg, hogy igenis álmodozom. Már évek óta mást se csinálok. Tudja, kinek a ruháját hordja? A fiamét... Igenis, a fiamét... Minden pénzem keves ahhoz, hogy hazahozzam Ukrajnából, érti! A maga zászlósának ötszáz pengőket lökök, de a fiamért ötezetet is hiába adnék... Körül tudják ezek lövöldözni az embert... Rajtam van az isten büntetése, mindenkien segíthetek, csak a fiamon nem... (Parancsoljon, mit óhajt..., akar elbújni a budai hegyekben? Vagy mentessem fel

a munkaszolgálat alól? Kérem, parancsoljon. Mit akar? Pénzt? Ruhát? Nőt? Mindennel szolgálhatok. Csak a fiamat adná vissza az isten...

— Kérhetek valamit?

— Tessék, kérjen.

— Megkínálna abból a konyakból?

Klein Samu az ablakhoz ment, kibámult az utcára.

— Igya meg az egészset. Csak álmodhatok arról, hogy viszontlátom még a fiamat..., hát ne bántsa maga az én álmaimat...

Vági nagyot húzott az üvegből, aztán tehetetlenül széttárta a karját: — Sajnos, Klein úr kérem, az istennel nem lehet seftet csinálni...

Az utcán nyitott teherautókbán fegyveresek száguldoztak, civilek, nyilas-keresztes karszalaggal. Az egyik sarkon igazoltattak is, alig tudta kikerülni őket. Már Pestre se lehet bejönni, gondolta elkeseredetten, ennek is vége van. Legalább jól beehettem volna, semmi kedvem üres gyomorral megdögölni. Azért döjenek agyon, mert Klein Samu úrnak a fiáról eszébe jutottak az embertársai? Vagy mert a zászlós úr a zsidókat feji? Mi közöm nekem az egészshez? Mindenki csak magára gondol, magának gyűjt, magának kapar, én meg sétáljak a vadállatok közt a kis piszkos ügyeikért? Azért, hogy egyesek a cipézműhelyben üdülnek, én vigyem vásárra a bőröm... Legalább enni adott volna... most persze eszébe se jut..., nem, ebből elég volt... Keressenek más balekot maguknak..., csak túlélmi..., előbb-utóbb majd vége lesz..., túl kell élni..., foggal, körömmel, mások is így csinálják. Mit bánom én a Klein Samu fiát, ha rólam van szó..., az ember csak egyszer él..., ezt az egy életemet senkiért nem adom..., haza, zsidóság; összetartás, ezek csak szavak. Én élni akarok... — Élni — mondta ki hangosan a gondolatát, aztán ijedten körülnézve futni kezdett. Csak egy a fontos, túlélni valahogy...

— Mi van a városban? — kérdezte idegesen a századparancsnok.

— Zászlós úr kérem, úgy nézem, szar az egész.

— Tudja, hogy én a körülményekhez képest méltányosan kezeltem magukat. Akárhogy fordul is, elég sokat kockáztatok. Természetesen elvárom, hogy maguk is méltányosan fogják fel az én helyzetemet.

— Hogyne kérem, hogyne... — bólogatott Vági —, emberek vagyunk.

A zászlós egy pillanatra kiesett körülményes diplomáciájából. — Látja, ebben néha már kételkedem. — Aztán erőt vett magán, mert nem látott tisztán, és nem akart fölöslegesen sokat kiadni a félelméből. — Persze, egyelőre háború van, és maguk ehhez képest tartásák magukat. Világos?

— Igenis, zászlós úr.

A kapuór felett ingott-lengett a lámpa a szélben. Alig világitott, letempította, földre verte sugarát a fényelzáró szerkezet. Vági a szedőterem fenyőre gondolt, és elkeseredetten piszkálta fogaiból a ragacos kenyérmaradékokat. Mikor állhat ő megint a betűszekrény elé, ki tudja. Egyszer nagy heccet csináltak, kiszedték az igazgatójuk gyászjelentését, és a helyi újság egy példányába bele nyomták apróhirdetés helyett. Az igazgató úr minden gyászjelentést elolvasott, kis gonosz öregember, nagyon félt a haláltól, s a más halálán szórakozott. Lett is rumli, a séf idegrohamot kapott, rendőr jött szaglászni a szedőterembe, persze a szakik hallgattak, mint a ma született csecsemő. Végül az igazgató úr maga jött le. — Mivel érdemeltem ezt, kérem? — mondta, és ök összeröhögtek a háta mögött. — Legalább tudnám, hogy hova visznek — mondta valaki a sötétség mögött.

A baritonista énekelt. „Én a téglagyárban lakom, téglaporos a kalpom...”

— Nem mindegy az? — recsegett az örökké rekedt Hetényi hangja. — Nem mindegy?

— Csak nyugat felé ne vigyenek...

— Ugyan mért ne? — A rőfös mindenkibe belekötött, mert a legjobb üzletmenet közepén rántották be, mikor éppen halálra kereste volna magát, s ráadásul hírt se kapott hazulról hónapok óta. — Talán az oroszok, vagy a front sokkal jobb...

— Ha kivisznek bennünket Németországba, akkor mindennek vége — kesergett az arc nélküli hang. — A németek minden zsidót kicsinálnak...

— Ugyan, ugyan — dühöngött Hetényi, akit különösen ingerelt, ha ellentmondtak neki. — Dolgozni kell, és kész. Mi értelme lenne megölni a munkaerőt?

— Németek és értelem! Szó se eshetik itt értelemről...

— Az oroszok jobbák, ugye? Magának nyilván semmije sincs, azért beszél ilyen könnyen. Én mire várjak? Idecipeltek, a családom, ki tudja, hol jár, a boltomat meglesi a fene, de ha bejönnek az oroszok, megint csak én szorulok. Oszszam el a pénzemet, ugye, a házamat, a pénzemet, a boltomat, aztán álljak falhoz, mert hitközségi előljáró voltam... Könnyű annak, akinek semmije sincs...

— A hang gazdáját fellökte az indulat a sötétből, Hetényihez lépett, és ruhájánál fogva fölemelte a földről. — Jobb, ha hallgat... Erti?... Fogja be a száját. Egyszer agyonütök egy ilyen nyilas zsidót...

— Tegyen le... — kalimpált a rőfös. — Azonnal tegyen le...

— Hagyjátok már abba — szölt rájuk valaki. — Legalább mi ne bántuk egymást... Majd elintézik a németek... Ki tudja, hova indulunk reggel...

— Hát igen. — Vági kényelmesen beburkolódzott egy ócska lópokrócba, amit aznap organizált. — Egyesek most bajban vannak. Jön a német, mond valamit, ő meg csak áll, mint számár a hegyen, nixdajcs, nyógi a szerencsétlen. Még jó, hogy megtanultam németül. Én aztán nyugodtan tárgyalhatok velük. Mindig tudtam, ahány nyelvet beszélünk, annyi embert érünk. Ez az igazság.

— Maga minderre tud valami marhaságot mondani...

„Nem szégyenlem a kalapom, mert a téglagyárban lakom” — énekelt a színész a sötétben.

A vagon gurult, megállt. Gurult, megállt. Néhányan lestek kifelé a hasadékokon. Ütközők csattogása, mozdonycip, vágató szerelvények lüktettek el mellettük.

A század, mint minden emberi közösség, optimistákra és pesszimistákra oszlott. Jön a szabadság, kérdés, meg lehet-e élni?

Vági keservesen szidta magát, minek kellett előző nap bezabálni a káposztahulladékból. Legföljebb kidobták volna, és nem kínozná ilyen keservesen a hasgörcs.

Úgy tűnt, a vonat örökké elindul valahová, és sohasem érkezik sehova. Keskeny rés a bedrótozott ablakon, ennyiből állt a világ. Ha rándult a szerelvény, egymásra estek. Ha nagy ritkán szabad volt az út, a mozdony zakatolással előre magát. Szapora lihegése egybevegyült a kerekek monoton zakatolásával. Rohant ismeretlen célja felé, az ember iránt közömbös tárgyak kötelelességtudó fegyelmeivel. A sín csak a saját fájdalmát sírta el, a tehenkocsi mit se törődött a benne remegő masszával. A vagonnak hat ló vagy hatvan ember teljesen egyre megy.

Este lett, mire káromkodás közt ajtót nyitott a keret. Tumultus, lökdösődés, senki se tudta a helyét. Sorakozó, erőltetett menet. Vágit egyre kísérte a hasgörcs. Bal, jobb, bal, mozdultak a lábak, zsibbadság hangyái mászkáltak rajtuk. Az utcán kétfelől emberek, bal, jobb, bal, részvetlen halszemek bámulnak, amerre elmegy a század, bal, jobb, bal, jobb, bal, jobb, nehezen megy a lépés, ropog a talpak sortüze, vezényszó, bal, jobb, bal, a sarkon suhancok, hangos, nyerítő röhögés, nézd csak, libások, hé, zsidó, szedjed a lábad, vállból lendül a kar, valaki felnyög, fejbe találta a kő. Megint repül egy, megint nyög valaki, aztán kétfelől is jön az áldás. Az őrmester előreszalad, lökdösi félre a kőlyköket, bal, jobb, nótát az élen, kiabálja, s a színész Európa-hírű baritonja vezényel, nagyságos kisasszony, kettő, három, négy, nagyságos kisasszony fölmászott a fára, belement az alkácsa szálkájá a lábaszárába... Lehajtott fejfelé énekel a század, senkire se kelljen nézni. A sarkon elegáns öregúr, karján esemyő, hosszan bámul utánuk.

A vörös Leinik könyökével oldalba lökte a mellette szaporázó Vágit: — Semmi baj... itthon maradtunk...

Cementgyár, piszkoskerke betonkerítés, szögesdrót, hideg vasak, merev, kemény kövek. Hodály istálló, meg egy romépület a szállás. A kapun iparvasúti vágány kanyarodik be, a kapun kívül szétvetett lábakkal géppisztolyos német őrség... Fémzínék, cementpor. Csupa kiálló szöglet, ipani négyszögek, csőrendszer keszekuszája, szigorú célszerűséggel metszik egymást a síkok.

Vági földérintésre ment. A környék dombos-erdős, ezt látta este az úton, de hibátlanul zárnak a kőfalak. Német rendszámú ponyvás teherautók, vesztglő, csukott vagonok. Mi lehet bennük? Két irdatlan épület, most alighanem raktár, azok előtt is ő. Ha ennyire őrzik, valaminek lennie kell benne. Kérdés, hogy fegyver, vagy ennivaló... Irdatlan faladák... Abba is jó lenne bekukkantani... Két német katona az épület sarka mögött, őt észre se veszik. Nagyokat nevetve játszanak egy gubancos kutyával. Csontot hajítanak, a kutya utánarohan, visszahozza, leteszi a lábuk elé, és nyelvét lógatva liheg. Repül a csont, nagy röhögés, a kutya iramodik utána.

Ronda dög — gondolta Vági. — Mindegy neki, hogy ki dobja, csak csont legyen. De azért vissza-visszanézegetett, olyan önfeledten játszottak, a két katona meg a gubancos kutya, hogy a jókedvük órá is átragadt. Majd csak lesz valahogy, biztatja magát, s hunyorogva fölbámult az ősi napba. A nap egyformán melegít németet, zsidót, kutyát, a nap teljesen objektív, még a süket kötőmeg parányi üvegszemét is teliszönta aranyuló csillámaival.

Az emberekben robbant az idegesség, arcuk hozzászürkült a betonhoz a félelemtől. Az ismert rossz is jobb az ismeretlen jövőnél.

— Mi lesz velünk? — kérdezte valaki.

Hetényi, mint volt hitközségi elöljáró, azt hitte, mindenre neki kell felelnie. — Mi lenne? Dolgozni fogunk.

— És a németek?

— Németek, németek... Emberek azok is. A németiség Európa kultúrmépe. Őket is meg kell érteni, elvégre háború van. Előfordulnak persze atrocitások... Végére mégis csak egy háborút vívunk... Amit a zsidókkal csinálnak, az persze roppant sajnálatos. Én hajlandó vagyok ezt úgy fogni föl, mint fatális félreértést. A mi feladatunk, hogy dolgozzunk. A háború mindenkitől áldozatokat követel... Mi munkával bizonyíthatjuk be a hazafiasságunkat. A háború után benyújtjuk a számlát.

A hatalmas termetű centerhalf fölállt, és odaballagott hozzá. — Befejezte? — kérdezte, és megfogta a rőfös mellén a szövetet, aztán módszeres alaposággal kezdte pofozni jobbról, balról. — Segítség! — üvöltött Hetényi, de a másik egyre jobban belejött, már azt se nézte, hová hull az ökle, csak csépelte. Hetényi vinyogva emelgette kezét, az emberek szótlamul álltak körül. — Segítség! — Az őrmester meg az egyik tizedes futva jött valahonnan. — Abbahagyni! Vigyázz! Abbahagyni! — kiabálta. — Mi van magukkal? — Mind a kettőt lecsukatom. A futballista utolsó ütésétől a rőfös földre került, onnan vinyogta vért törülgetve az orra alatt: — Ez örült... Szó nélkül nekemesett..., megörült.

— Mi volt ez? — kérdezte az őrmester.

— Őrmester úr, alázatosan jelentem — mondta Vági szinte kifogástalan vigyázzállásban —, ez a földön fekvő musszos egyén tisztelenen megjegyzést tett a főméltóságú kormányzó úr nagyrabecsült nejeére, de — tette hozzá mélységes igazságérzettel — mint tetszik látni, meg is kapta, amit érdemelt.

— Nem igaz. Hazudik — tápáskodott föl a rőfös.

— Még egyszer kérdem, mi volt ez?

Mindenki hallgatott, Hetényi is jobbnak látta tartani a száját, csak gyűlölködő tekintetével mérte végig a körülállókat. A számvívó őrmester zavarba jött, részint mert a Szálasi-féle puccs után bizonytalanná vált a kormányzósértés fogalma részint mert Váginak egy szavát se hitte el. Mindenesetre, mert a tizedes is ott volt, ajánlatosnak érezte, hogy nagyot ordítson: — Disznó zsidók! Verekszenek a zsidó urak, azt hiszik a Dob utcában vannak. Három napig nem kap kenyeret ez a két erős ember, majd megnézem, milyen erősek lesznek utána.

— Nagyon helyes, őrmester úr — lelkesedett Vági —, úgyis rászorul a magyar állam arra a megtakarított kenyérre.

Az őrmester mentében szolt vissza. — Vági úr se kap három napig kenyeret. Legalább leszokk a pofázásról...

A tizedes csipőre tette kezét, arcát elöntötte a jóságos apai mosoly. — No látják..., kellett ez maguknak... Így megharagítani az őrmester urat. — Azbán hirtelen nagyot ordított. — Feküdj! Föl! Feküdj! Föl! Feküdj! Kúzás! Föl! — Mikor már szakadt róluk a víz, újra jóságosan elmosolyodott. — Látják, édes fiaim, ha rendszeren viselkedtek volna, most nyugodt lenne a lelkiismeretük, és nem másztak volna bele a legnagyobb porba. Ezentúl ehhez tartsák magukat.

Leverték magukról a koszt, aztán szó nélkül visszafeküdtek napozni. Ki kell használni az őszi jó időt meg a rövid pihenőt. Csak Vági morgott dühösen.

— Mi bajod? — kérdezte Leipnik. — Olcsón megúsztuk. Az hittem, estig is elszorakozik velünk ez a vadparaszt.

— Könnyen beszélsz, az úristenit — káromkodott Vági —, háromnap kenyér..., ezért még beleteszem a kést..., isten engem úgy segítsen, beleteszem...

Nagyon nagy ládákat kellett volna emelgetnie, meg a kenyér is hiányzott, így Vági beügyeskedte magát a konyhára, segíteni. Krumplihámozás közben az idő is jobban telik. Persze, örökké ennivalóról folyt a duma.

— Ha hiszitek, ha nem — dicsekedett egy kopasz sebész —, képes voltam egy ültömben megenni tizenöt tojást.

— Kemény tojást? Az lehetetlen.

— Nem lehetetlen, de én a rántottát szeretem. Abból akármennyit meg lehet enni. Ha módom volt rá, magam készítettem el, hagymát vágtam bele, szalonnát apró kockákra..., isteni étel. Még a háború előtt utaztam Pestre... Persze végig étkezéskocsiban, mondom a főlszolgálónak, hozzon tizenöt tojásból rántottát..., rám néz, és elmegy..., egyszer csak jön a séf..., azt mondja: képzelve, főorvos úr, ez a sültparaszt azzal jön hozzám, hogyan lehet tizenöt tojásból rendelni rántottát, mikor három egy adag... Mondom neki, hát össze kell ütni öt adagot..., mire ő: nem bolond ez az úr? No, mondom erre neki, sose tanulsz te meg úriemberek közt forogni..., majd én szolgálom ki a főorvos urat. Hozott is olyan reggelit..., jól megpaprikázta..., persze bevágtam az egészét..., mondta is a séf, isten tartsa meg az étvágyát, főorvos úr. Hát az étvágyam az megmaradt...

Gyors, hosszú ujjával többet hámozott még beszéd közben is, mint a másik négy együttvéve. Vági nem állta megjegyzés nélkül. — Úgy pucolja a krumplit, mintha mindig ezt csinálta volna.

A sebész örült a dicséretnek, kedvtelve nézegette a kezét: — Hja, öregem, a praxis...

— Mozgás, mozgás — kiabált a szakács —, dumából nem élünk meg.

— Ha én még egyszer a Gundelnél ebédelhetnék — sóhajtott Vági —, egyszer ettem ott életemben. Borzasztó az a tudat, hogy esetleg megdöglik az ember, mikor még hírből sem ismeri a legjobb ételeket... Milyen lehet az a fogoly-pecsénye..., vagy a medvetalpleves? Állítólag a medve talpából csodálatos levest főznek.

— Medvetalp, ugyan kérem — legyintett a kopasz sebész —, bableves füstölt oldalassal, főtt marhahús tormával, vesevelő, és tojás kérem szépen, tojás, húsz tojásból rántotta, az igen.

— No de doktorikám, a bácskai módra készített tejfölös hal se kutya — csetintett Vági.

— Hagyják abba! — dühöngött az egyik krumplihámozó —, mindjárt belevágom valamelyikbe a kést.

— Vigyázz! — üvöltött a szakács. — Zászlós úr, alázatosan jelentem, három szakács, négy fő kisegítő, előkészítjük az ebédet.

— Folytassák, folytassák — intett a zászlós. — Mi lesz ma?

— Zászlós úrnak alázatosan jelentem, paprikás krumpli.

— Aztán zsír is lesz benne?

— Igenis, természetesen.

— Nono — intett figyelmeztetően a századparancsnok. — Jó lesz vigyázni. Ha kilopják az ételből a zsírt, abból nagy baj lesz. Ezerszer megmondtam maguknak, erre nagyon kényes vagyok. Ami jár, az jár, azt a herkópáter se lopja el. Azt se ajánlom, hogy odakozmálják, mert magukkal zabáltatom meg. Az én századom nem ehét moslékot, megértették?

— Zászlós úr kérem, jóformán semmi nyersanyagunk sincs, a krumpli fekete, romlott, és nagyon szaporátlan.

— Nem érdekel. Maguk dolgozó embereknek főznek, a fajtájukbelieknek, kövessenek el mindent. Osztás előtt megkóstolom az ételt... Úgy vigyázzanak.

— Fulladj meg a kóstolásban — morgott utána a szakács —, szarból nem lehet várat építeni.

— Hogy ugrál a zászlós úr..., így a századom, meg úgy a herkópáter... — kontrázott Vági, mert a szakács rokonszenve roppant fontos, azt mindennap újra és újra meg kell nyerni. — Főzön ő rendes ebédet a szemétből...

— A zászlós megteszi, amit lehet. Azt hiszi, cserkészcsapatot vezet, de alapjában véve nem rossz ember.

— Hát igen, alapjában véve főnyeremény az ilyen főcserkész — mondta, és buzgó krumplítisztításba merült.

Vági sietősen loholt összevissza a gyántelegen, mintha fontos küldetésben járna. A németek közelsége, no meg a sárga karszalag miatt leszokni kényszerült slampos lődörgéséről. Lázás semmittevással loholt fel s alá, s aki látta, meg lehetett győződve megbízatásának fontosságáról. A német örök átnéztek rajta, akár a levegőn, ládát cipelni pedig senki se zavarhat egy gondterhelt képű munkaszolgálatost, aki lélekszakadva teljesít valami rendkívüli feladatot. Szimata elcsalta a gyár vasúti állomásához is, amely előtt a többiek kínlódtak a vagonrakással. Feléjük lesett az épület sarka mögül, átbújt néhány sor száradó ágynemű alatt, s meghökkenve állt meg. Csinos, fiatal nő tergetett, s ahogy fölágaskodott a kötélig, szinte fenekéig kilátszott a combja a fölhúzódó szoknya alatt. Alaposan megnézte a rózsaszínt játszó bokákat, a térd gödrös hajlatát, s a felső combon megrezdülő izmok szempillantás alatt működésbe hozták a belseőválasztású mirigyzeit. Aranika — gondolta, és a fekete hajú özvegyasszony fején át lehúzta a kombinéját, ott áll meztelenül, kis mellei tömör kúpját becézte a ferdén besütő fény; no, siess már, tudod, menyinyire utalok ruhában szeretkezni...

A nő megfordult, előlről is csupa gömbölyűség, mellei ki akartak esni a kigombolt blúzából, meztelen karján gőzölgött a meleg víz. — Keres valakit?

— Tulajdonképpen senkit..., csak erre jártam...

Az éhesen tapogató férfiszemek csiklandozták az asszonyt, lehajolt a kiürült lavórért, hóna alá csapta. — Mit bámul? Sose látott még... nagymosást?

— Nem segíthetnék valamit?

— Miért ne? Akad munka... — intett fejével a konyha felé, s már indult is rezzenő melleivel, Vági utána. — Ott a balta, vágjon fát. Vízet is hozhat, ha annyira ráér. De figyelmeztetem, a német őrmester bent van az uramnál...

Vági nyúlt a balta után, a konyha gőzzel és az asszony szagával volt tele. A szobában kiabálás, cifra káromkodások németül a kékszakállú istenről meg a magyarokról, akik csak a maguk ázsiai mekegését éntik. Közben bocsánatkérő mor-molás. Nyílt az ajtó, s kivágódott rajta egy öles termetű német őrmester, nyomában fülleg vörösen vasutasruhás férfi, izzadt nyakát törülgetve. A tiszthelyettes még próbálkozott, három fedett vagon kell, de a vasutas egyre azt hajtogatta jó dunántúli akcentussal: nix ferstéhen, nix ferstéhen. Vági főlegyenesedett, s talán, hogy az asszonynak imponáljon, hibátlan németiséggel jelentkezett, s felajánlotta a szolgálatait.

— Maga beszél németül?

— Igenis, őrmester úr.

— Fordítsa le ennek a süket magyarnak, szerezen holnap reggel három fedett teherkocsit, de ne legyen lyukas a tetejük, mint a múltkoraiaknak.

— Igenis. Azt mondja az őrmester, szerezen reggelre három fedett vagon, de ne legyenek lyukasak.

— Megpróbálom... — nyögte az állomásfőnök, és a zubbony nyaka alatt törülgette az izzadságot. — Nagyon nehéz ügy ez..., egyre mennek kifelé a koc-sik, és semmi se jön vissza..., az istenért, ezt le ne fordítsa.

— Őrmester úr, az állomásfőnök megpróbál szerezeni, de a bombázások miatt nagyon kevés maradt...

— Miút hadar neki? — idegeskedett a vasutas.

— Ez az ő dolga... — A német kifelé indult, de visszalépett. — Maga pedig tolmácsolni fog nekünk. Legalább nem tagadhatják le a kocsikat... A magyarok képtelenek emberi nyelven beszélni..., még ilyen barbár népséget sose láttam.

— Őrmester úr, engedje meg, hogy figyelmeztessenem, én zsidó vagyok — mutatta Vági a sárga szalagot.

— Ki kérdezte? Maga ne figyelmeztessen engem, maga engedelmeskedjen. Je-lentkezik a parancsnoknál, hogy a mai naptól kezdve a mi rendelkezésünkre áll. Hogy hívják?

— Jelentem, Vági munkaszolgálatos.

— Szóval Vági úr. (Így mondta: herr Vági.) Utána jelentkezik a mi körlet-parancsnokunknál, Pettinger őrnagy úrnál szolgálattételre. Lélephet. — Azzal sar-kon fordult, és ő lépett le, mentében is szidva az idióta magyarokat. Csabtant utána az ajtó.

Vági lehajolt volna a baltáért, de az állomásfőnök megfogta a karját. — Hagyja csak, uram. Nem inna meg egy pohár bort? — A kedves felesége hívott segíteni — magyarzokodott, de a vasutas betuszkolta a szobába.

— Jöjjön, üljön le. Ne féljen, én nem azt nézem, ki zsidó, ki nem. Emberek vagyunk, ugye. Mit beszélt ezzel a vadállattal?

— Rámparancsolt, hogy ezentúl tolmácsoljak neki.

— Rólam semmit se mondott?

— Egy árva szót sem. Az idióta általában a magyarokra vonatkozott.

— Hála istennek — lélegzett föl az állomásfőnök —, szóval maga lesz a tol-mácsuk? Remélem, mi megéntjük majd egymást. Kóstolja meg kérem, saját ter-mésű...

— Köszönöm. Bár éhgyomorra...

— Persze, persze. Szólok az asszonynak, biztos kerül majd valami a kony-hán... Szeretném, ha megértetné a németekkel az én helyzetemet..., állandó halálfélelemben élek...

Vági átnézett a boron, megkóstolta, csettintett egyet, és kiitta. — Ez igen — mondta —, még éhesen is csúszik. Ne féljen. Számíthat rám...

— Honnan tud ilyen jól németül? — kérdezte az őrnagy, aranykeretes szem-üvegét törölgetve.

— Gyerekkorom óta tanultam. Mindig tisztelője voltam az önök kultúrájá-nak. Nem dicsekvésképp mondom, de közöm volt jó néhány magyarra fordított Goethe-kötet megjelenéséhez.

A jó hazugság alapja az igazság. Váginak csakugyan volt köze néhány Goethe-kötethez, szerencsére az őrnagy nem firtatta a körülményeket. Végigmustrálta a feszesen álló musszost, aki meglehetősen mulatságos volt ebben a katonás tartás-ban, s a karja felé intett. — Azt a sárga szemetet leveheti..., amíg nekünk dol-gozzák, addig fölösleges. Remélem, nem él vissza bizalmunkkal. Figyelmeztetem, hogy ha katonai titkok jutnak a tudomására, és azokat továbbadja, hadbíróság elé kerül..., illetve sokkal egyszerűbb a dolog, ment az első baklövésénél agyon-lövetem.

— Remélem, erre nem kerül sor — mondta Vági.

A tiszt elnevette magát. — Reméljük. A szakácsommal ismerkedjen össze. Gondolom, vár valamit a szolgálataiért...

Vági szeme fölragyogott. — De mennyire, ónagyré, énagyré úr..., persze, tisztü menázsit nem is reméltem..., nagyon köszönöm. Ugyanis kissé nagyétkü vagyok, és az itteni ellátás..., tetszik érteni...

Az órnagy rábámult, aztán még nagyobbat nevetett. — Nahát, maga aztán..., tudtam, hogy a zsidók élelmések, de hogy ennyire... No jó, nekünk tolmács kell, magának meg enniváló..., tiszta üzlet..., a német hadsereg nem kíván ajánlékot kapni magától. A mi ellátásunk se valami kitűnő, de hát háború van. Háború az háború, ezt megértheti.

— Hogyne, kérem — helyeselt Vági buzgón —, hogyne. Nem fontos, milyen a koszt, csak sok legyen belőle. Nem igaz?

Az órnagy nyelt egyet, mert ennek a munkaszolgálatosnak határozottan tenyérbemászó volt a képe, mikor ilyen bizalmaskodón vigyorgott. Ez vagy bolondi — gondolta —, vagy nagyon agyafümt csinkerfogó. Hadd szaladjon..., amíg szükség van rá..., aztán gyorsan meg kell szabadulni tőle.

— Leléphet — szólt rá szárazon.

A vörös Leipnik örökké sebes tenyerét kötözgette piszkos rongyokba, és sziszegett a fájdalomtól. Vági annyira sajnálta, hogy megfelezte vele a németektől szerzett kenyeret, a hozzá járó darabka margarinnal együtt. A szeplős, nagy orrú Leipnik, alkiből már szinte csak az orra maradt meg, képtelen volt ellenállni a kísértésnek, falt, szégyellte magát a falánkságáért, és kétszeres indulattal szidta Vágit, aki szerinte elárulta a fajtájabelieket. — Nem értelek — mondta. — Teljességgel érthetetlen vagy a számomra. Mindnyájan dolgozunk, ez rendben van, ez kötelező, ha dolgozunk, jobban is bánunk velünk, ha lazálunk, kizavarnak a frontra. Én is igyekszem, pedig hidd el, nehezebb a helyzetem, mint sokaknak. No jó, megteszük, amit muszáj. De téged ki kötelezett arra, hogy fordíts nekik? Önként jelentkeztél, ne is vitatkozz, teljesen önként. Mit akarsz ezzel elérni? Ugyis ki nyírnak téged is. A németektől semmi jót se lehet vágni, kihasználják, aztán eldobnak. Persze, ha ki akartad húzni magad a közös sorsból, azt elérheted. Nekünk jut a te részed is a cipelésből. Meglátod, szóba se fognak állni veled, halálnád, miket mondanak rólad..., ha mindnyájan szenvedünk, te milyen jögon vonod ki magad?

— No, várjál csak — pislogott Vági, és kifogásokon tönte a fejét —, és a cipézműhely? Azok helyett is mások dolgoznak...

— Összekevered az egészet — Leipnik fogával próbálta csomózni a kötést. — Azok ott gazdag emberek, te pedig szegény zsidó vagy. Hogy nem jártál templomba, hogy azelőtt is zabáltad a tréflit, az a te dolgod meg a mindenhatóé..., de kivonni magad a közös sorsból, már megbocsáss, az aljasság.

— Szóval a gazdagoknak szabad, csak nekem nem szabad? — kérdezte Vági, és őszintén csodálkozott, hogy nincs lelkiismeretfurdalása. Pedig nem volt.

— Ha tudni akarod, azoknak szabad. Nem lehet változtatni az élet rendjén, vannak gazdagok, és vannak szegények. Te se képzeled, hogy a Weisz Mannfréd bevonult munkaszolgálatra. De az ilyen kiszsídó ne lógjon el a kötelessége elől.

A kötelesség szóra Vági dühös lett, mert úgy hitte, az ő kötelessége a hibátlan betűszedés. Nem ingyen kapott minden decemberben kéthavi fizetést. Vági úr, mondta a főnök kedveskedve, volna egy kis postamunka, persze, csak ha meg tudja csinálni, beszélje meg a szaktársakkal; fejkamarás; hát igazgató úr, úgysis restanciában vagyunk; na de Vági úr, a maga arany keze..., hát mi az magának? Hagyja itt, nem bánom, majd ráverünk... Olyan főnöke nem volt Váginak, aki őt a kötelességére merte volna figyelmeztetni.

— Ne lógjak? Hát idefigyelj. Én nem szólok a más dolgába... De azt se tűröm el, hogy nekem pofázzanak. Te meg különösen ne pofázz, mert még most büfögöd föl az én margarinomtat.

Ez fájt Leipniknek, mert igaz volt. Nem is válaszolt azonnal, csak bámult maga elé. — Azért csak disznóság — nyögte ki végül. — Néhány falatért adjuk el magunkat.

— Az egyik így, a másik úgy — vont vállat Vági —, teljesen mindegy. Rendben van, én mindent megteszek a hasamért. Van, aki politizál, a másik vagyont gyűjt, a harmadik leimádkozza az istent az égből, a negyedik ászik, mint a kefekötő, az ötödik, mit tudom én, mit csinál. Én zabálni szeretek. Éhes vagyok, örökké éhes vagyok, megkerestem becsületes munkával a hasambavalót, sose kellett figyelmeztetni a kötelességemre, hát minek cipeltek ide? Nekem a hasam az istenem, én nem vagyok hős, se mántúr, se próféta, nem is akarok lenni. Én csak kenyeret akarok, kolbászt, sült húsokat, vagy kecskecsöcsű szőlőt enni. Mindent megteszek a hasamért, tudd meg, akkor is, ha nem álltok szóba velem. Mikor

pedig ti már fölfordultok az éhségtől, jöhettek könyörögni. Nektek is lökök, ha marad. Enni kell, élni kell, ez a lényeg, a többi csak szó... Üres szó. Minden eladó, mért csak én ne adhatnám el magamat? Semmi kedvem a hitközségért. Éhen dögleni... Hé! Te alszol?

Leipnik gyomrát becsapta a margarinos kenyér, és már régen elaludt ültében. Aki nagyon álmos, azt nem lehet a legésszerűbb érvekkel se ébren tartani.

Hideget lehelt a Duna, lassan elsírták leveleiket a fák. Hajnalonként finom hártya fagyott a tócsák felületén, fölkíváncozott a kucsma, bekecs, amit reggel víz ért, nyirkos maradt estélig is. Csípős szelével üzent a tél. Fázósan borzongtak az emberek, meleg vakot kutattak éjszakára. Még egy tél, még egy háborús tél. De lehet, hogy az utolsó... Vallami jön kelet felől, húzódik hátra a front, szorul a németekben a tudó, s szemük sarkában bizonytalan ráncokat és a jövőtől való félelem. Vagy nagyon csöndesek, vagy nagyon hangosak. A raktár ürül, mennek a szerelvények kifelé, és semmi se jön vissza belőlük. Tehenkocsik százai, mozdony elől, hátul, az országúton baktató, poros katonák. Háborúban az országút a legjobb hírszolgálat, hazudhat a rádió, az újság, a hadijelentés, de a menetoszlopok iránya igazat beszél. Kishír a futárgépkocsi, helyzetjelentés a menetszázad és az ellátóoszlop, hírmagyarázat a bakák képe, csak olvasni kell tudni belőle. Váginak maradt elég ideje kilógni a bécsi országútra, figyelte a nyüzsgést, vagy a napot lopta a fagycsipte fűben. Dolga nem sok akadt. Reggelként az örmestermek beszámolt az üres vagonok számáról, az állomásfőnök jól beabáltatta, aztán sétálhatott, amerre csak akart. Pléhpfával elment az örbódék előtt, karszalagja nem volt, kilóghatott a kapun, az örök egy-két nap alatt megszokták ki-be lödörgését. Kicsit csodálkozott is a szabadságon, később értette csak meg, mi is volt az oka. Egy reggel épp az országút szélén számolgatta az elfutó autókat, mikor szeplős, savószemű német telepedett mellé. Felugrott tisztelegve, de a tiszt-helyettes leintette. — Maradjon csak ülve. Maga az, aki olyan szépen beszélt németül?

— Igen, én.

— Szép időnk van, nem gondolja?

— Hogyne... Ragyogó idő... Bár kissé hideg.

— Hát igen. — A német elmerülten morzsolgatott egy rögöt a kezében, mintha olyat még sose látott volna. — Jó földek vannak erre. Mifelénk csupa kő meg kő. De itt csuda jó földek vannak.

— A jó föld... az nagyon fontos — bólogatott Vági, és leste, mi sült ki ebből.

A savószemű tiszt-helyettes közel hajolt hozzá, és körülnézegetve a fülébe súgta:

— Ne féljen tőlem. Én nem vagyok párttag.

— Én se — mondta Vági. Hát aztán? Miért fontos ez?

— Nagyon is fontos. Tudja, mit akar a Führer?

— Nem tudom.

— A Führer búzát akar Ukrajnából, olajat Odesszából, gumit a trópusokról. És tudja, mit akarok én?

— Nem tudom.

— Én pálinkát akarok.

Vági megütközve meredt rá. — Pálinkát?

— Igen. És kacsát, libát vagy bort, ha lehet.

— Értem — mondta Vági, de nem értette. — Maga kacsát akar. Esetleg bort. vagy pálinkát...

— Erről van szó — nézett várakozóan a német, és újra közel hajolva suttogetta:

— A háború egy szar, nekem elhiheti. Elegem van belőle. Otthon pusztul minden, a feleségem kurválkodik, de ha egyszer hazamehetek, kitekerem a nyakát..., addig is... élni kell valahogy..., itt meg mindent eldugnak előlünk. Hiába magyarázom, hogy nem kívánom ingyen, a paraszt csak rázza a fejét. Egy szót se ért. Nem mondom, a helyébe én is így csinálnék..., de ha maga eljönne és megmagyarázná nekik...

Vági kezdte megérteni. Gyors számvetést csinált, mit kockáztat, ha vállalja, és mit, ha visszautasítja. A tiszt-helyettes olyan bizalomgerjesztő butasággal meresztgette savószínű szemeit, hogy a félelme elpárolgott. Ez se akarhat mást, csak a hasát teletönni. Mi szüksége lenne az orosz olajra? Pálinka kell neki, isten a belébe, magyar pálinka, ha már idevetődött. Ez is csak a száján eszik, akár az emberek. — Nem baj, hogy én zsidó vagyok?

— A tiszt uraknak talán baj? — kérdezte a német, és nagyot köpött. — Sose féljen. Semmi bajom magával. Segítsen pálinkát szerezni, akkor a fiúktól se kell félni... Inkább a tisztekre vigyázzon... Az őrnagy... látszólag nagyon jó ember..., de tudjuk, amit tudunk. Az alakulatunk nem megbízható, érti? Mi a frontra nem is megyünk, csak ameddig a raktár. Hát ehhez tartsa magát.

Vági fölállt, s mert a viszonylag jó ruha fokozta biztonságérzetét, gondosan leporolta magát. Katonaszapkáját, mely megjelenését kellően talányossá tette, s hivatalos külsőt kölcsönözött, szabályosan a fejére illesztette, s ántett a legközelebbi ház felé: — Gyerünk.

A tanya udvarán öregasszony veszködött a kútnál. Vági készségesen fölhúzta a vödört, a német kissé odább bámulozott, mit lehet itt szerezni. Jóságának semmi nyoma, heverő ócska szerszámok, csak a kutya marta dühében a láncot.

Az öregasszony lekapta a vödört, s csak mentében morogta oda: — Mit akartok? Itt nincs semmi...

— Dehogyan nincs, néni... — szaporázott mellette Vági. — Ne legyen már ilyen szívtelen. A szövetségeseink pálinkára szomjaztak, de a bor is megteszi, ha akad.

— Ki hívta ide őket? Vedeljének otthon.

Ahogy elmentek a tiszthelyettes mellett, az elővett egy marék egypengőt, és megcsörgette. — Mondja neki, hogy fizetek..., nem ingyen kívánom.

Vági körülugrálta az öregasszonyt, és fordított.

— Azt mondja a tiszthelyettes úr, hogy neki éppen ilyen édesanyja van valahol a fatornyos hazájában. Ilyen alacsony, ősz hajú, éppen így viszi a vödört is.

— Isten bocsássa meg — rázta fejét az öregasszony —, néha azt is elfelejtem már, hogy őket is anya szülte. A múltkor a Veszterek óljából kilopták a malacot...

— Az biztos másfajta német volt, ott se egyformák ám a népek. Ez fizet mindenért..., magunk között szólva, kicsit ütődött is szegény.

— Ne jöjjön tovább — az öregasszony letette a vödört. — Nem szeretem, ha itt szaglászna. Azt mondja, fizet rendszeren.

— Azt hát. Van ennek pénze...

— Hát akkor... isten nevében megpróbálhatjuk. Várjanak itt.

Térült-fordult a tanya mögött, s demizsonnal tért vissza. Apró szemek közé szarkallábakat húzott a kapzsiság. — Tíz pengő... Ez az ára...

— Drága lesz az, néni.

— Olcsó bort a kocsmában vegyének — húzta mindjárt vissza a demizsonnt, de a német is utánanyúlt, másik kezében nyújtva az egypengősöket. Az öregasszony egyenként kiszámolta, megnézegette őket, csak azután engedte el a fület. — Így mindjárt más... Hoci-nesze. Csak mehogy puskával jöjjenek a többiért, ha ez izlett. Nincs több... Nix... — mutogatott a németnek..., elvitte az adó..., este héttől nyolcig nyitva a kocsmá..., ott nyolcvan fillér literje, ha van boruk véletlenül...

— Sose féljen — ölegette meg Vági —, senki se bántja magát. Inkább kerítsen holnapra pálinkát meg libát, szóval enni-inni valót. Eljövünk a kameráddal, és pengővel fizetünk... Maga se jár rosszul..., érti-e?

Az öregasszony görcsösen szorongatta a pengősöket, és laposan pislogva bólogatott. A német nagyot húzott a demizsonnból, és meglegedetlen vigyorgott. — Jó kis bor..., ez kell nekünk. Hogy volt szíve eddig letagadni előlünk?

— Bizalom kérdése — mondta Vági —, rá kell szolgálni a bizalomra.

— Maga ezentúl mindig velem jön — dugaszolta be a demizsonnt a tiszthelyettes. — Segít a beszerzésben.

— Ki tudja, mikor érek megint rá — sóhajtott lemondóan Vági —, lehet, ki se engednek többet a kapun.

— Attól ne tartson, bizza rám. Maga oda megy, ahová akar, amíg mi adjuk az őséget. Nem fog ráfizetni, ha jóba van velünk, és tartja a száját...

— Isten áldja..., menjenek már... — morgott az öregasszony.

— A századparancsnok névnapjára — kuncsgott pénzt rázva sapkájában Leipnik —, a zászlós úr névnapjára...

— Már megint?! — hördült föl Hetényi, akinek minden alkalom jó volt a dühöngésre. — Megint tarhál a zászlós úr? Hányszor van ennek névnapja egy évben? Ha nem tévedek, már megünnepeltük...

— Igen — vigyorgott Leipnik, és rendületlenül rázta a sapkát —, és még fogjuk is. Június 26-án csak félig volt János, mert akkor Pállal osztózik a nap-tárban. Viszont december 27-én megint János lesz. Van, akinek három névnapot juttat a sors, főleg, ha századparancsnok. Szúrja csak le, Hetényi úr, a stekszet, örüljön, hogy ilyen olcsón megússza.

A sánta bádogos lobogtatva dobta sapkába a tíz pengőt, csakhogy a rőföst bosszantsa. — Jó parancsnok ez, én mondom. Háromszor tíz pengőért megveheti egy évre a magamfajta. Persze, Hetényi úrnak többre kerül, mert ő hitközségi előljáró. Gondolja, hogy snóderol, Hetényi úr..., meg ne szakadjon az az adakozó szíve...

Hetényi nem tehetett mást, leguberált tizenöt pengőt, különféle rejtett zsebekből szedegetve az aprót. — Ha még sokáig tart a háború, a zászlós úr villát épít belőlünk a Rózsadombon.

Vági is adott valamennyit, grimaszolva Leipniknek, menjen már előre a sapkával. Az aprópénzt persze nagy dumával toldotta meg. — Hadd építsen. Nem rossz ember a főcserkész, megérdemli. Mindenki feji a zsidókat, éppen ő legyen szent? A keretnek fröccs, a tiszthelyettesnek liter bor, a századparancsnoknak névnap. Elvégre a hazát se lehet ingyen védeni. Az volna a baj, ha semmit se fogadna el. Hallottam egy főhadnagyról, annak elvei voltak. Mentsem az örökkévaló az ilyenről. Legyen nyilas, legyen zsidófaló, legyen jutasi vad barom, az a kisebbik baj. Csak a pénzt fogadja el. Mert ha valakinek elvei vannak, az rémes. Az olyan tönkreteszi a századát.

— A századparancsnok névnapjára — tarhált tovább Leipnik.

A színész már három sálat tekert a nyakára, mégis rekedt volt. — Pénzt adok, de előre megmondom, kórust nem vezetek. Ennyi botfülű alakot még sohase hallottam énekelni.

— Én is csak egyszer... igaz, ennél rondább helyen... — mondta Vági.

— Hol? — kérdezte a színész, aki minden hülye viccnek beugrott.

— Az Operában.

Leipnik sapkájában csörgött a pénz. — A századparancsnok névnapjára...

A tagbaszakadt német toporzékolt dühében, az öreg váltóór mosolyogva ingatta fejét. Vági pedig fölváltva kapacitálta őket, de eredménytelenül.

— Az őrmester azt mondja, nem érdeklő a mellébeszélés, kerítsen mozdonyt. — Nincsen, hát honnan vegyünk? Nézz meg, sehol sincs mozdony. — Mondjon már valamit, jó ember, mert ez az istenverte alak mindjárt falhoz állít bennünket. — Mít mondanék? — mosolygott a váltóór —, nincs és nincs. Minden elfogy egyszer. Küldjenek vissza abból, ami már kiment.

— Jól adja..., csak nem képzeli, hogy ezt lefordítom? Találjon ki valami értelmeselet.

— A szerelvénynek el kell menni — ordított a német —, háború van..., ne is törjék kifogásokon a fejüket.

— Dögölnél meg... — morgott Vági, aztán németre kapcsolt. — A gyár területén ma nem járt mozdony... fulladj meg — mosolyodott el szívélyesen, mintha a szavakat keresgelné —, a váltóór egyébként sem illetékes, legjobb lenne táviratozni Esztergomba. — Majd tárgyilagosan hozzátette: — Te rohadt.

— Vigyázzon! — szólt rá a váltóór.

— Egy szót se ért magyarul a marha.

Mozdony sípolt, elébük lihegett a raktár mögül. A német szeme elkerekült, diadalmasan felüvöltött: — Hát ez mi? Szélhámos banda, szabotálnak. Tudják, mi jár ezért?

Vági magabiztossága szempillantás alatt eltűnt, és két térdre összeütdött a remegéstől. A váltóór azonban nem zavartatta magát. — Ez a tolatómozdonyunk..., szerelvényt nem továbbíthat.

— Mi nem akartuk letagadni, de ez nem mozdony, csak olyan... — hebegte Vági, s egyszerűbe szűknek bizonyult a szókincse —, magyarul kávédaráló..., tesszik érteni? Ez csak tolat... Ide-oda lökdös... Azt is alig bírja szegény. Tetszik hallani? Súsúsú... súsúsú..., hát ilyen hangja van a mozdonynak? Ocskavas az egész.

— Ezért még számolok az öreg gazemberrel. Mondja meg neki, azonnal álljanak a szerelvény elé.

A váltóór odaintette a mozdonyvezetőt. Jött is, rongyba törülgetve olajos kezét. — Mi van?

— Vigye be a kettes vágányról a szerelvényt Esztergomba.

— Na ne hülyéskedjen, papa!

— Nekem mindegy. A németnek mondja...

— Mi az? mi az? — tekintgetett rájuk az őrmester.

Vági készségesen fordított. — Ez a személtáda csak a gyáron belül közlekedhet. A szerelvényeket állítja össze, a rakodóra tolat, szóval sehová se mehet innen.

— Nem? — kérdezte az őrmester, és kigombolta a pisztolytáskát. — Nem mehet innen? — elővette a fegyvert, ráfogta a mozdonyvezetőre. — Induljon. Hatvan másodperc múlva lövök.

— Menjen, az isten szerelmére — könyörgött Vági.

A masiniszta megfordult, és ment, a német utána. Fölszállt a gépre, dühösen odavágta a rongyot, az őrmester is fölépett háta mögé a pisztollyal. A váltóór tehetetlenül széttárta a karját, a mozdonyvezető hátranézett, aztán gőzt adott. Előbb nehezen fordult a kerék, aztán átkattogott a váltón, s felgyorsulva tűnt

el az épület túlsó vége mögött. Vági lerogyott egy kőre, és bámult utána. — Ennek is pont most kellett idejönni...

— A marha — nevetett a váltóór —, nincs szeneskocsija. Feleúton megáll, aztán tolhatja az őrmester úr.

— Baj lesz... — sopánkodott Vági —, nagyon dühös magára.

— Hát aztán. Nem leszek itt sokáig. A rossebb ezt a dunántúli levegőt, nagyon fojtja a tüdőmet. Elmegyek kicsit arrább...

— Nyugatra?

— Nem ettem meszet. A Tisza felé megyek..., arra hamarabb lesz tiszta levegő..., érti?

Vági kivételesen értette. — Mit gondol? Soká ér ide is el... az a jó levegő?

A váltóór elnézett kelet felé, és rázta a fejét. — Aligha hinném..., érzik a csontjaim az időváltozást.

— Isten áldja meg a reumáját.

Az országút egyre népeesebb lett. Vági a gödörben heverve elnézegette a forgalmat, és találgatott. Páncélos oszlop megy kelet felé, jelent valamit. Leventeszázadok vonulnak nyugatra, vállukon kispuska, ez is árulkodó jel. Német teherautók hosszú sora, öreg népfölkelők marhacsordát hajtának, a tehének szájából csorog a fehér nyál. Közeledhet a front, viszik, ami ellopható. Ha ennek egyszer vége lesz, gondolta, gatyára vetkőzik az ország. Ha így megy tovább, a szöveget is kilopják a falból..., csak túlélni..., kibírni..., ami még hátravan..., megőrizni az erőt, mert ki tudja, mi jön még... Meztelenül, szegényen, csak élni..., csak túlélni valahogy..., nem tarthat soká.

Az állomásfőnök felesége elnyúlt az ágyon, bőre rózsaszínje megvillant a félhomályos szobában. — Bolond ez a világ. Azt mondják, aki lefekszik egy zsidóval, vérfertőzést követ el. Most mondja, hát van ennek valami értelme? Minek kerülnek ebbe is bele a politikák?

Vági bámulta a nő mellét, a ruhán áttűnő kemény combjait, s nagyokat nyelt zavarában. Azelőtt is... úgy kellett mindig elcsábítani. Most meg nagyon elszakított már a női test formáitól.

— Nekem ugyan még sose volt dolgom zsidóval — tekergette az asszony a haját —, mondja, van abban valami különös?

— Ki kell próbálni... — nyögte Vági zavarában.

A nyíló ajtó ferde fénysávval vágta szét a szavát. Az állomásfőnök jött be, ránézett az ágyon heverő asszonyra, aztán Vágira, s annak jámbor ikéjétől megnyugodott. — Hozz bort...

Az asszony lustán kelt fel, kivillantva telt combját, végigmérte a két férfit, aztán vállát rángatva kiment.

— A nyomorult... — nézett utána az állomásfőnök, és kétségbeesetten kezdte panaszkodni: — Örökké a nyomában kell lennem..., ha félórára íthagyom, biztos, hogy kilkezd valakivel. Tönkretesz ez a nő, tönkretesz az életemet...

— Ugyan — vigasztalta Vági —, képzelődik.

— Képzelődők? Maga nem ismeri... Ennek mindenki jó, csak nadrág legyen..., a németekre is olyan szemeket mereszt, nem vette még észre? De egyszer megölöm..., megölöm, aztán fölakasztom magam. Nem élet ez így. Örökké a nyomában, nincs egy nyugodt pillanatom se. Hiába minden, a jó szón nevet, már verést is kapott, mikor lefeküdt a gyóntatójával..., az se segített. Ha szolgálatban vagyok, rettegés minden pillanatom, kivel hentereg az ágyamon. Csak legálább a németekkel ne állna össze...

Az állomásfőnök nagykokás zsebkendővel törülgette szüntelenül izzadó zsiros nyakát. Leült az asztal mellé, és maga elé bámult. — Már százszor elhatároztam, kidobom..., de nem bírom megtenni..., hát mondja, hogy van ez? Miért nem bírom kihajítani?

Vági toporgott, és szidta magát. Kis híján belemászott a tésztába. A nőkkel nagyon kell vigyázni, miattuk van a legtöbb baj, a legszebb nő se éri meg, hogy miatta kalamajka legyen. Egyetlen elhibázott lépés, és mehet trógerolni a többiekkel. — Ugye, csak beszélgettem a nagyságos asszonnyal..., roppant művelt nő a nagyságos asszony...

— Ugyan, Vági úr, művelt..., az ágyban..., ott kiművelődött, szó se róla. Látná, milyen szemeket mereszt az őrnagyra... Meg kellene hívni a németeket vacsorára, no, félre ne értse, korántsem rokonszenvből..., nagyon félek. Alig jön szerelvény, ezek képesek falhoz állítani..., de ha meghívom őket, akkor kezdődik a szemforgatás, és előbb-utóbb lefekszik valamelyikkel. Gondoltam, addig elküldöm a háztól, de hát ő a gazdasszony, főzés, miegymás..., látom, magával is kikezdett...

— Kérem, biztosíthatom... — tiltakozott volna, de a vasutas leintette.

— Hagyja csak. Ismerem én őt. Tragédia ez a nő. Háború, németek, és még ez is..., rongy élet, ennél a kutyának is jobb. Nagyon kérem, próbálja észhez téríteni..., én a szolgálatot igyekszem pontosan ellátni, abból nem lehet baj, ha majd a fordulat jön, mert csak a kötelességem teljesítem. De ha az ágyamba is belefekszenek, mindjárt más színben tűnik föl az egész. Rögtön politikai kérdés lesz..., pedig higgye el, én se akarok mást, mint maga. Túlélni valahogy. Biztos azt hiszi, hogy a vasutasok mind nyilasok, de hát én nem vagyok nyilas. Engem a magyar állam fizet, én magyar vagyok, az apám, a nagyapám, minden őszám kuruczérésű magyar ember. Szolgálók a németeknek is, mert ez a kötelességem..., de nem akarok osztozni velük a feleségemen. Nekem is vannak elveim..., és végtére mindennek van határa...

— Igen bólogatott Vági —, teljesen érthető...

Az asszony bort hozott, asztalhoz vágta a kancsót. — Megint csupa sár a cipőd..., azt hiszed, örökké takarítok utánad?

A vasutas pislogott apró szemével, és izdadt. — Ne veszekedj, no. Kínáld meg a vendéget.

— Nagyon kedves — mondta Vági, és arra gondolt, mégis jobb lett volna kihasználni az alkalmat. Egyrészt, mert a nő csupa kívánatos gömbölyűség, másrészt, mert ha ővele fekszik le, az nem politikai kérdés. Sőt, bizonyos dolgokat is más színben tüntet föl...

Az állomásfőnök ugyanerre gondolt.

Szaporodott a nappali bombázás a környéken. Már nemcsak a liberátorok zümögtek az irdatlan magásban, jöttek az orosz gépek is, sűrűn. A messzerek eltűntek az égről. Egy nap vadászgép szállt az országútra, nem lőtt, csak le-leereszkedett és újra a magasba csapott. A kipuór rövid sorozatot küldött utána, majd ész nélkül rohant a gödörbe, földbe fúrta a fejét. A vadászgép körözött még fölöttük, aztán továbbrepült. Jó a madárnak... — gondolta Vági —, annak jó..., az ég már szabad...

A zászlós legénye bevezette őket a századparancsnokhoz. Kovács János hevert az ágyon, és ponyvaregényt olvasott. Azelőtt sose olvashatott eleget, osztatlan iskolában tanított, meg cserkészcsapatot vezetett, levanteoktató volt, és körülzárták az ivócimborák. Most végre fölszabadult, és falta a detektívregényeket, egyiket a másik után. A legényét is célszerűen választotta meg, annak civilben kölcsönkönyvtára volt, és az már régen egyes-egyedül az ő rendelkezésére állt. Jöttek is rendszeren a csomagok teli könyvvel, hiába, mindenki azzal fizet, amije van, de hát mióta a családot deportálták, bedugult a forrás. Azért a legény maradhatott, s élte a tisztiszolga aranyéletét. Idősebb, tekintélyes úriember volt, aki visszaélve kivételezett helyzetével, örökké halálunalmas klasszikus művekről áradozott, ami teljesen érthetetlen, ment a csomagokból itélve kölcsönkönyvtára főleg késsdobáló és csipőből tüzelő sánga könyveket forgalmazott.

— Mi van, fiúk? — nézett rájuk a zászlós —, mit akarnak?

Jött a szokásos ceremónia. Leipnik vörösödött, Vági pedig beszélt összevissza. Alázatos tiszteletünk jeléül... szerény megemlékezés..., a század tisztelettel kíván a mévnapjára..., fogadja jó szívvel legmelegebb..., és a többi. Szerencsére Kovács zászlós tapintata átsegítette őket a nehéz pillanatokon. — Jól van fiúk, nagyon köszönöm.

Csönrent az asztalon a pénzzel telt boríték.

— Igazán nagyon kedves ez a megemlékezés. Sajnos, arra kell kérnem magukat, dalárdával ne tiszteljenek meg este..., ugye a körülmények...

— Igenis — helyeselt szolgálatkészen Vági —, a dalárda ugrott, ahogy parancsolja, zászlós úr.

— Én nem szívesen fosztom meg magukat a szórakozástól — mentegetődzött a századparancsnok —, de itt a németek közt..., nem tartozik rájuk, milyen bensőséges a mi kapcsolatunk...

— Hát persze... — mondta Leipnik a legjobb szándékkal. — Az énekesünk úgymint mongott, hogy nem hajlandó még egyszer az alkácus utat előbátatni.

— Miért? Mi kifogásolnivalót talál a művész úr az én nótámban?

— Nem az ő hangfalkvése..., illetve a hangszín... vagyis hát ő baritonista — nézett Vági gyilkos szemekkel Leipnikre —, hát azért. Tudniillik baritonista.

— Ja értem — nyugodott meg Kovács János, ment amit tudni illik, azt nem feszegeti az ember. — Szóval ne énekeljenek. A kedvességüket még egyszer köszönöm, őszintén meglepett. Mindig is azt szerettem, ha úgy élünk, mint valami nagy család. Mindenünk közös. Imádkozhatnak az istenükhöz, hogy ilyen jó emberre akadtak. Elmehetnek.

Már újra olvasott. Az ismeretlen gyilkos áldozatainak homlokára hotelcédulát ragasztott. Az azonban fölfoghatatlan volt, hogy minden számba jöhető gyanúsított éppen egy másik szállodában lakott.

— Nagy az isten állatkertje — sóhajtott Vági az ajtó mögött.

— Miért? Csak nem mondtam valami rosszat? — hüledezett Leipnik.

A savószemű német tiszthelyettes áldotta azt a pillanatot, mikor Vágit sikerült bevonnia a beszerzésbe. Attól kezdve könnyen ment a seftelés, mert mindenki megtalálta a számítását. A paraszt jól járt, kockázat nélkül és borsos áron adott el. Váginak csurrant-cseppent a szerzeményből, az őrmester leszedte a maga sápját, a katonák ettek-ittak, s mentek hazafelé a csomagok tele mindenféle jóval. A család örült, hisz fölárral lehetett túladni a jó magyar borokon, s a nemzeti szocialista öntudat szerencsésen egészült ki némi készpénzzel. Egyszóval az élet természetes rendje érvényesült, mindenki keresett a másikon. Hanem indítótólke nélkül reménytelen a vállalkozás. A beszerzéshez pénz kell, mert ha visszatérnek a szokásos módszerre, akkor a parasztok megint eldugnak mindent, és kérdés, ki lehet-e többet csalogatni tőlük valamit. A pengő pedig vészesen fogyott. Ez még nem lett volna baj. Ha nincs közvetítőeszköz, életbe lép a terménycsere, ez mindig így van a munkamegosztás kialakulása óta, s e tekintetben a katonák találékonyasága végtelennek bizonyult az átháborúzott évszázadok alatt. Természetesen a katona csak kincstári holmival cseréberélhet, mert nem termel semmit, s az okos ember onnan vesz, ahol készen talál. A raktár pedig csupa értékes valuta: só, petróleum, szög, fejsze, lapát, csak a lőszer meg a kintüntetési érme eladhatatlan. Könnyű kiemelni akármit, meg fölöttébb értelmes dolog is, mert ha szaladásra kerül a sor, ügyis fölrobbantják az egészet. Csakhogy ez rázós dolog, ehhez ismerni kellett Vági hajlandóságát is. Ezért az őrmester csavaros parasztesze szerint hátulról mellbe alapon tért rá a dologra: — Tudja-e, Vági úr, hogy Németország elvesztette a háborút?

— Ne mondja — ámuldozott Vági. — Éppen most, mikor olyan jól kezdenek menni a dolgok?

A német nem fogta föl az iróniát, és nem hagyta magát elterelni a céljától. Előre kitervelte a beszélgetést, és ragaszkodott a menetrendhez. — Ördögöt mennek jól. Nyalkunkon az orosz..., a városaink szétbombázva..., ennek vége, ha mondom, mehetünk haza nemsokára...

— A hadiszerencse forgandó — vizagstalta Vági —, ma így, holnap úgy. Majd kitalál valamit a Führerük.

Az őrmester akkorát köpött, hogy azonnal elvitte volna a Gestapo, ha megtudják. Ezt nem tervezte, ez a legőszintébb véleményének ellenállhatatlan kitörése volt. Ilyen nyomos érveléssel Vági se vitatkozhatott, inkább beleegyezett, hogy a Führer se mászhat ki a slamasztikából. De azért óvatoskodott. — Meglátjuk, mit rejt a jövő. Csak érjük meg a végét...

— En el se kezdtem volna — kesergett a német —, minek ez nekem? Szóval tőlem ne féljen, semmi bajom magával, meg a többi zsidóval. Volt a falumban is három család, el se merem mondani, milyen borzalmasan bántak el velük. En meg katolikus vagyok, és várhatom, mikor kerül rám a sor. Igyekszik az ember alkalmazkodni, alakoskodni, dicséri Hitlert meg a tábornok urakat, meg a nemzeti szocializmust, de hát ez nem sokat ér. Az egyik ember ilyen, a másik olyan, és a nácioknak nagyon kifinomult a szaglása. Mindjárt megérzik, ki az ő emberük, ki nem, és tudják a módját, hogy eltüntessék az ellenségeiket. Sose tudhatjuk, meddig tart, addig kell ügyeskedni, amíg élünk. Magára se vigyáznak angyalok, ezt az életet kell kihasználni. Jobb helyeken a halálraítélt is megtömhethi utoljára a gyomrát.

— Ebben nagyon igaza van — fedezte fel Vági meglepetten a rokonlelket. Lehet, hogy a németek közt is vannak emberek? — ötlött föl benne a gondolat, de elhessegette. — Amit megszerezhetünk, kár elmulasztani.

— Itt ez a raktár, tele kincset érő holmival. Addig őrizzük, míg egy szép nap lebombázzák, vagy mi magunk röpitjük a levegőbe. Láttam márilyent, de hány-szor! Sír a lelkem ezért a szörnyű pocskolásért..., maholnap arra se kerül szög, hogy a koporsót lezárják velem, itt meg vagonszám hever mindenféle méretben. No és még mi minden hasznos szerszám, nem is beszélve a sóról..., csak jót tenne, aki szétosztaná az emberek között. Így pocskba megy, úgy meg használt venné valaki..., és mi se járnánk rosszul.

Vági tudta, észnél kell lennie. Ha most hibát követ el, az jóvátehető. Nem erkölcsi aggályai voltak, de félt a kockázattól. A vonakodással elvesztheti a német bizalmát, pedig még nagy szüksége lehet erre a kapcsolatra. A beleegyezés is veszedelmes..., belebonyolódni a lopásba..., katonai raktár..., kincstári holmi..., ha lebuknak, a németek elintézik valahogy maguk közt, de ő csak egyféleképp

végezheti..., ez az, csak egyféleképp..., de hisz így is, úgy is, mindenhogy az lehet a vége..., végtére egyre megy...

Az őrmester rohammal előzte meg a halogatódzást: — Tíz százalékért benne van?

— Húszért — vágta rá —, de lehet alkudni...

Tizenötben megegyeztek. Kezet ráztak, és föl se fogták, hogy összecsomózták az életüket.

A tizedes szórakozott. Feszés vigyázzban állt előtte a század, vállukat húzta az egész napos trógerolás. Tenyerüket feltörte a láda éle, derekuk fájt az emelés-től, hajladozástól. — Feküdj! — vezényelt a tizedes. Estek a földre. — Föl! — Aztán újra: — Feküdj!

Vági is a szórásba került. Ő legalább kipihenten..., a többi agyában gondolat már nem volt, csak a vágy: lefeküdni. Földre szorította az arcát, sütött a hideg, nyári vasárnap, Aranka jár-kei, térde kivillan a pongyola szárnyai közt. A szekrény tetején bírsalma, kávé gőze és tiszta asszonyi szag... — Feküdj! Föl! — Vártalak, mondja, szája körül csúfolódó mosoly, megyek Aranka drágám, megyek, már vártalak, mondja, Imre, te vagy? Én vagyok, én... vártalak, tudtam, hogy jössz, nézd, megfőztem a kávé, igyad csak, apró virágok a csészén, elveszel egyszer, meglátod, mennyire foglak szeretni... — Feküdj! Föl! — Ne, most ne még, várj, majd ha én akarom, te boldog, no egyél csak, Aranka, ne hagyj itt, nélküled én se vagyok... — Feküdj! Föl! — nem hittem volna, hogy ennyire kellesz, maradj itt, ne menj el... — Feküdj! Föl! — Aranka! Ne menj el! — Feküdj! Föl! — Semmi. Üresség. — Feküdj! Föl!

Hetényi arccal előre kibukott a sorból. A többi tántorog.

— Ne szimuláljon! — üvöltött a tizedes.

A kopasz sebész odatérdelt, fordított egyet a testen, vércsík a szája alatt..., fölhúzta a szemhéját, széttépte rajta az inget. A rőfös erről már semmit se tudott.

— Ne szimuláljon!

— Már nem szimulál — a sebész visszalépett a sorba.

A tizedes hitetlenkedve meredt rá, megrázta a testet, hát ennyi az emberi élet? Nagy verekedő volt azelőtt a tanyán, de embert még sosem ölt. Ez az első..., lépett kettőt, de nem tudta, hová. — A zsidókkal nem kell elszámolni — mondta csöndesen, aztán elindult, a század nézte, amint ment, s ahogy lehajtott fejjel távolodott, egyre kisebb lett a felhők s az irdatlan itávból fénylő csillagok alatt.

(Folytatjuk.)

SZENTTAMÁSI NÁNDOR

KÖZJÁTÉK

*Spárgaszatyor kevés krumplival
zacskók. A test az aszfaltból
másfél métert magdénak mond
vele már az orvos sem vitázik.*

*körötte állunk többszörös sorban
döbbenet szaggatja gombjainkat.*

*Siessünk siessünk
a néma csomagolópapír fel-fellebben
kivillannak visszerei*

hogy kérlelne takarjatok le!

*Melegéből ruhája többet egy többet veszít
teljesedik a törvény.*

*Csak a mézfolt ne világítson
a mézfolt.*